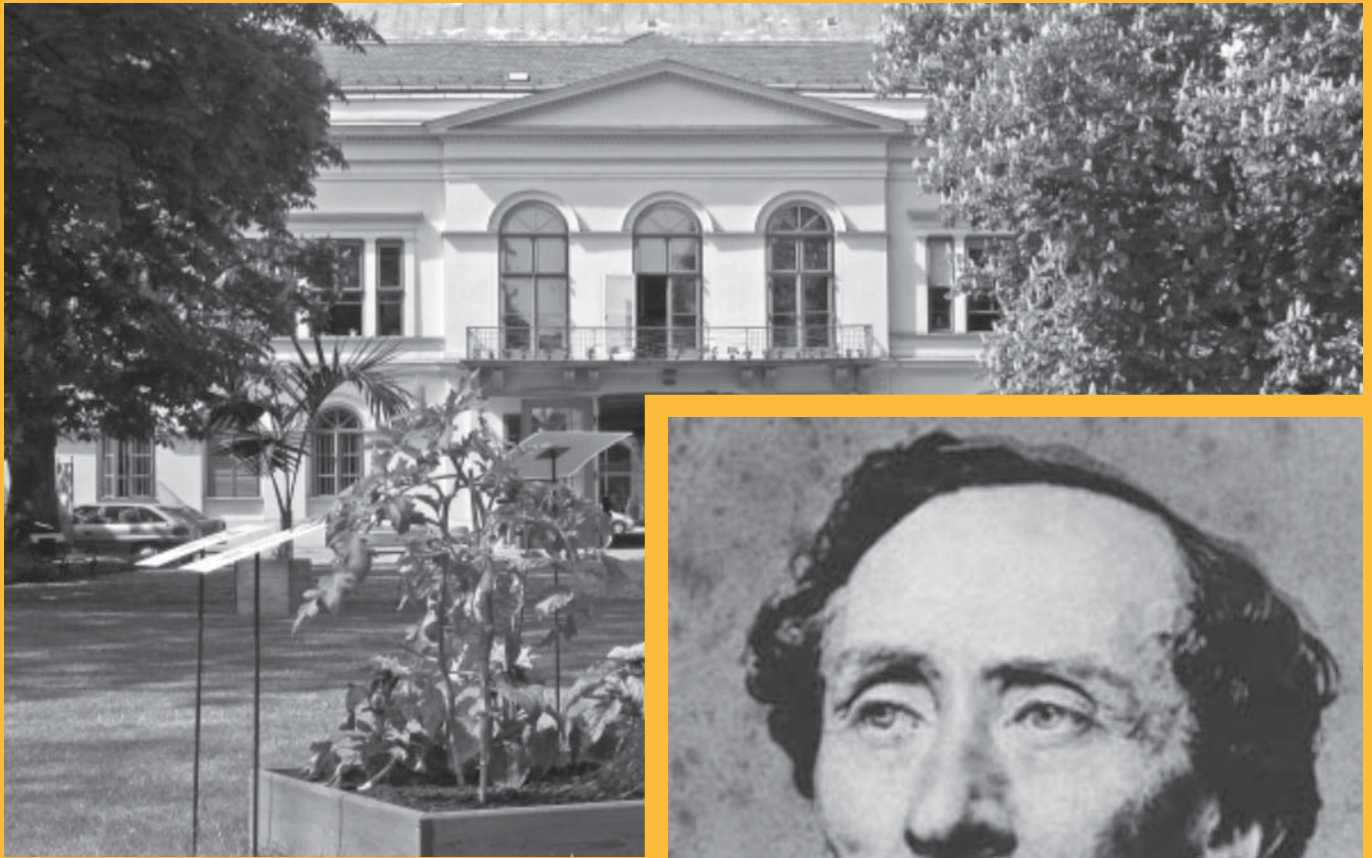
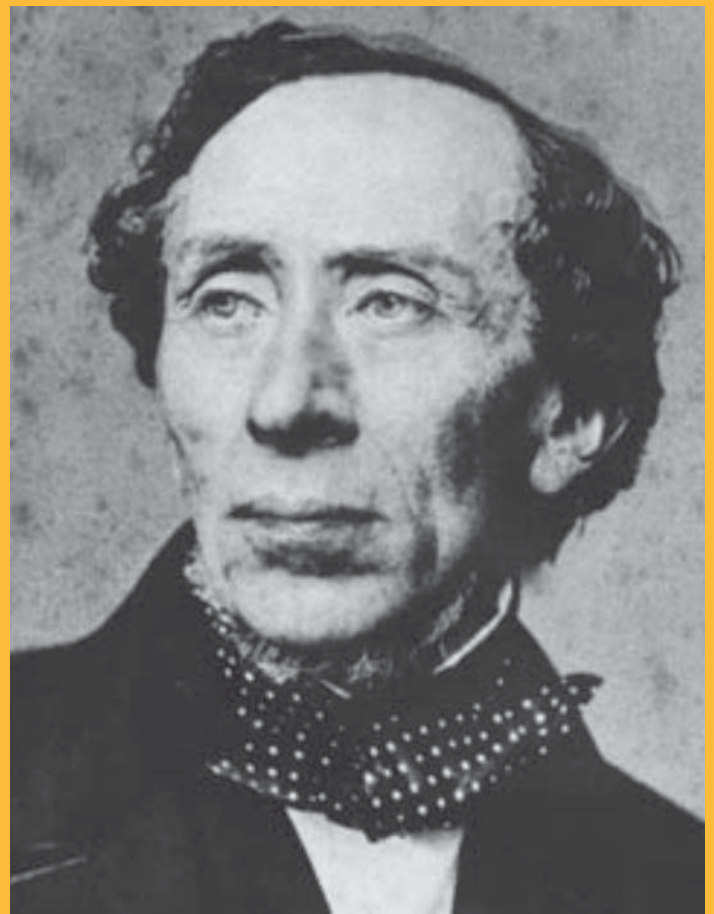
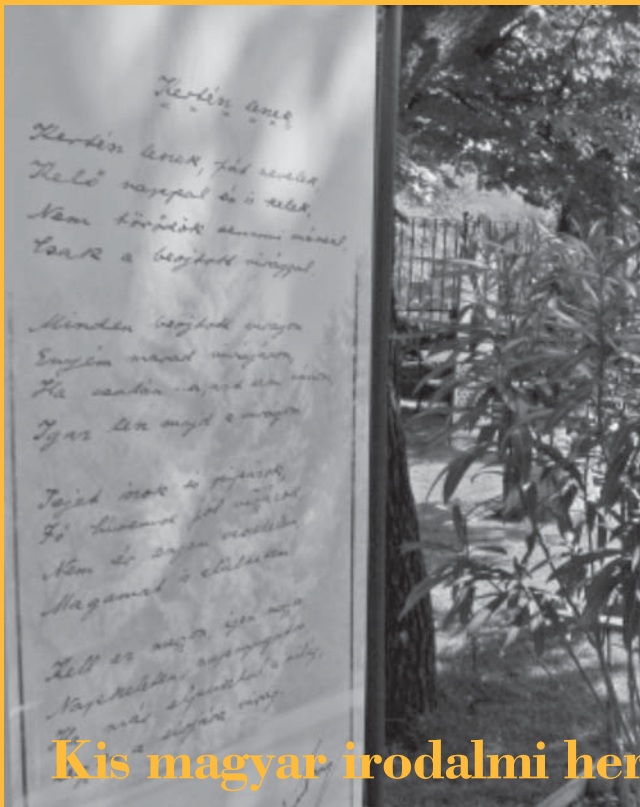


IRODALMI MÚZEUM

A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM HÍRLEVELE



Interjú Hegyi Katalinnal



A mi Andersenünk

Kis magyar irodalmi herbárium

2005. nyár
V. évf. 2. szám

HÍREK	3-4.	oldal
KIÁLLÍTÁSOK		
A kertből vers lett... <i>Kis magyar irodalmi herbárium</i>	5-6.	oldal
Sors – költősors – önsorsrontás <i>Egressy Zoltán Reviczky-darabja a Felolvasó Színpadon</i>	6.	oldal
„Undok szép világ” <i>Reviczky Gyula-kiállítás (1855-1889)</i>	7.	oldal
A műgyűjtés íze <i>A legutóbbi 25 év magyar művészete a Hernádi-gyűjteményből</i>	8.	oldal
A mi Andersenünk <i>Zalán Tibor kiállításmegnyitó beszéde</i>	9-10.	oldal
Miért pont Andersen? <i>Emléktárlat a meseíró 200. születésnapján</i>	11-12.	oldal
INTERJÚ		
Ady, Móricz és nemesak klasszikusok <i>Beszélgetés Hegyi Katalinnal, a Kézirattár munkatársával</i>	13-16.	oldal
Majális két helyszínen <i>Rendezvényeink a Múzeumi Világnap alkalmából</i>	16.	oldal
LEVÉLTÁRLAT		
Múltak kútja III. <i>Csemegézés a Petőfi Irodalmi Múzeum levéltári múltjából</i>	17-18.	oldal
VENDÉGKÖNYV		
Búcsú bezárult kiállításainktól	19.	oldal
INFORMÁCIÓ	20.	oldal

IRODALMI MÚZEUM

A Petőfi Irodalmi Múzeum hírlevele
ISSN 1588-2942 V. évf. 2. szám; 2005. nyár
Kiadja a Petőfi Irodalmi Múzeum
Megjelenik negyedévente

Cím: 1053 Bp., Károlyi Mihály u. 16.
Tel.: 317-3611/246, Fax: 317-1722
Felelős kiadó: Ratzky Rita
Főszerkesztő: Sulyok Bernadett
Főszerkesztő-helyettes: Unger Zsolt
Olvasószerkesztő: Thuróczy Gergely
Látványterv: Gaál Réka
Tördelés, nyomdai kivitelezés: B.esT. Nyomda
Fotó: Dobóczy Zsolt, Gál Csaba, Thuróczy Gergely

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

1053 Budapest, Károlyi Mihály utca 16.
Tel.: 317-3611, 317-3450, Fax: 317-1722
E-mail: muzeuminf@pim.hu

Weboldal: www.pim.hu, www.pimmedia.hu

Látogatási idő: 10-től 18 óráig. Hétfő szünnap.

A Tamási Áron Emlékszoba hétköznap 10-18 óráig látogatható.

Kutatószolgálat a tudományos kutatók és a média számára:

Könyvtár: H-Cs: 10-16

Kézirattár: H-Cs: 9-16

Művészeti és Relikviatár: H-Cs: 10-16

Hang- és Videótár: H-Cs: 10-16

BELÉPŐJEGYEK:

Állandó kiállításainkra a belépés ingyenes.

Felnőtt: 350,-

Gyermek, nyugdíjas: 180,-

Családi: 700,- (2 felnőtt és kiskorú gyermekeik)

Mindegyik kiállítóhelyünkre egy hétig érvényes kombinált jegyek:

Felnőtt: 650,-

Gyermek, nyugdíjas: 350,-

Tárlatvezetés: 1100,-

A tárlatvezetésre dr. Kozma Évánál lehet

jelentkezni. Telefon: 317-3611/245

E-mail: muzeumped@pim.hu

Fülhallgatós tárlatvezetés

magyar, angol és német nyelven

Magyar nyelvű: 600,-

Idegen nyelvű: 1500,-

BUDAPESTI EMLÉKMÚZEUMAINK**Kassák Múzeum**

1033 Budapest, Fő tér 1. Tel.: 368-7021

Kassák Lajos irodalmi és képzőművészeti munkássága 1915-1967

Állandó kiállítás – a belépés díjtalan

Legkedvesebb képem. Olajfestmények, grafikák, szobrok ötvenhárom magángyűjteményből / 2005. szeptember 3-ig

Belépőjegyek:

Felnőtt: 150,-

Gyermek, nyugdíjas: 100,-

Családi: 300,-

Nyitva: 10-től 18 óráig. Hétfőn zárva.

Ady Emlékmúzeum

1053 Budapest, Veres Pálné utca 4-6. Tel.: 337-8563

Ady és Csinszka pesti lakása

Állandó kiállítás – a belépés díjtalan

Tárlatvezetés: 700,-

Nyitva: K-Cs-P: 10-18 óráig

Sze-Szo-V: 10-16 óráig

Jókai Emlékszoba

1121 Budapest, Költő utca 21. Tel.: 395-2605/443

Gyümölcsfák, rózsák, regények

Jókai Mór és a Sváb-hegy

Állandó kiállítás – a belépés díjtalan

Nyitva: Sze-P: 10-14 óráig, Szo-V: 10-16 óráig

A magyar múzeumok irodalomtörténészeinek országos konferenciáját és szakmai továbbképzését 2005-ben Csongrád megyében tartottuk, a József Attila-centenárium alkalmából. A program április 14-én József Attila-émlékkonferenciával kezdődött, közös ebéd után a költőről elnevezett makói gimnáziumban folytatódott, ahol az *Eszmélet* című multimédia-kiállítást mutatta be Bagó Ilona irodalomtörténész és Tari János filmrendező, a tárlat alkotói. Ezt követően irodalmi sétát tettünk József Attila emlékhelyein, többek között az Espersit-házat is meglátogattuk, megkoszorúztuk Varga Imre József Attila-szobrát, a nap végén pedig kötet- és folyóirat-bemutatóra került sor. Másnap autóbussos kiránduláson vettünk részt József Attila nyomában: jártunk Kiszomboron, a költő házitanítókodásának színhelyén, a hódmezővásárhelyi temetőben fölkerestük Makai Ödön sírját, utána pedig a városi könyvtárban a Németh László-émlékszobát is megtekintettük. Az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékparkban a skanzen és a Feszty-körkép megtekintésével zártuk az összejevetelt.

A **Mindentudás Egyeteme** műhelybeszélgetésének adott helyet intézményünk 2005. május 6-án, a „*Mint gondolatjel, vízszintes a tested...*” – *Irodalomtörténet, analízis, társadalom – József Attila-kontextusok* című szakmai workshop témája a 100 éve született költő életműve és személye volt, Tarján Tamás vezetésével. Az eszmecsere hazánk legkiemelkedőbb József Attila-kutatói ütköztették nézeteiket a lírikus egyéniségéről és költészetéről. Bókay Antal, Fried István, Kulcsár Szabó Ernő, Kulcsár Szabó Zoltán, N. Horváth Béla, Szegedy-Maszák Mihály, Tverdota György és Veres András tartott igazán érdekesítő, izgalmas előadást, melyet az eltérő nézőpontokból adódóan komoly vita követett. Bebizonyosodott újra, hogy József Attila munkássága mindenféle értelmező és szövegmagyarázó irodalomtudományi, irodalomtörténelmi irányzat szemzőgéből vizsgálható.

Új verses CD látott napvilágot a Petőfi Irodalmi Múzeum egyik munkatársa, Havas Judit szerkesztésében és előadásában: bemutatására 2005. május 18-án került sor a Károlyi-palotában. A „...*lányod vagyok, hajolj le hozzám...*” című audió-CD-n 33 magyar költő 44 verse szerepel, zömmel XX. századi és kortárs alkotók költeményei. A válogatásban szereplők közül Balla Zsófia, Gergely Ágnes, Mesterházi Mónika és Tóth Erzsébet tisztelte meg az estet jelenlétével, melyen a költészet feminin megközelítéséről, a versírás nőies jellegéről beszélgetett velük Tarján Tamás. A munkálatokban részt vállaló Tóth Attila, a Hungaroton Classic irodalmi szerkesztője szintén megosztotta tapasztalatait a közönséggel.

A Petőfi Irodalmi Múzeum a Helikon Kiadóval közös rendezvényre invitálta a Károlyi-palotába az érdeklődőket 2005. május 25-én, szerda délután: **Csoóri Sándor Visszanéztem félutamról** című gyűjteményes kötetének bemutatójára. Arra nézve, hogy az író-költő milyen témájú esszéit, tanulmányait magában foglaló könyvet ismertettek, eligazítást adott az est mottójául kiválasztott idézet: „A huszadik századnak kellett eljőnie, hogy nagyobb sugarú látószöveget nyitva tekinthessünk a népköltészet változatos és gazdag tájaira.” A program során a szerzővel Jánosi Zoltán irodalomtörténész beszélgetett, alkalmat adva Csoóri Sándornak egy-egy ízes anekdota elmesélésére is. A zenei „alátámasztást” az Ifjú Muzsikás Együttes biztosította, természetesen ifj. Csoóri Sándor vezetésével.

Az **Ünnepi Könyvhét** alkalmából a Petőfi Irodalmi Múzeum is több könyvbemutatónak adott otthont. 2005. június 4-én délután és koraeste új kötetek várták az olvasás szerelmeseit. Először a **Korunk Kiadó** könyvműhelye, a Komp-Press Kiadó újdonságai kerültek sorra – Boka László: *A befogadás rétegei*, Borcsa János: *Irodalmi horizontok*, Poszler György: *A „másik” város* és Kántor Lajos szerkesztésében: *Ha eljönél... József Attila a Korunkban (1926-2005)*. A műveket Kálmán C. György, Balázs Imre József, Kántor Lajos és Tverdota György méltatták. Rövid szünet után következett egy újabb csemege: **Szabó Magda Szüret – Összegyűjtött versek** című kötet, az Európa Könyvkiadó műhelyéből. Szerencsére az író személyesen is részt tudott venni az esten, beszélgetőtársa régi ismerőse, Lator László irodalomtörténész volt. Nem maradhattak el kedves színészei sem: Piros Ildikó és Huszti Péter emelték tovább az est fényét.



Emléktábla avatása Kiszomboron Szegvári Ernőné polgármester, Bagó Ilona irodalomtörténész, Halmágyi Pál, a makói József Attila Múzeum igazgatója



Jánosi Zoltán és Csoóri Sándor



Szabó Magda és Piros Ildikó

Az Andersen-kiállításához kapcsolódóan gyermekfoglalkozásokat szerveztünk 2005. június 20-tól 23-ig négy délelőttön át. A gyerekek számára árnyjátékkal mutatták be *A rút kiskacsa*t Kovács Hedvig, a Magyar Bábjátékosok Egyesületének vezetésével, majd bábokat készíthettek, más alkalommal pedig papírkivágásokat, kipróbálhatták a csempefestést, valamint Andersen-meséket nézhettek dián és rajzfilmen, melyekhez meseilusztrációkat rajzoltak.

Változatos programokkal vártuk látogatóinkat a **Múzeumok éjszakája** elnevezésű országos rendezvény alkalmából 2005. június 25-én délután öttől hajnali kettőig. József Attila születésének centenáriuma intézményünk és az Arcus Kiadó közös könyvbemutatót tartott, melyen három kötetéről beszélgettek. A *József Attila-töredékek* a költő töredéksorai mellett száz kortárs képzőművész grafikáját tartalmazza, a könyvet Dömény Csaba és Nagy Rita tervezte, előszavát Tverdota György és Szeifert Judit írta (Arcus); a Petőfi Irodalmi Múzeum megjelentette a költő összes fényképét *Idesereglik, ami tovatűnt* címmel Kovács Ida szerkesztésében, összegyűjtötte élete hivatalos iratait és dokumentumait „*És ámulok, hogy elmulok*” címmel Varga Katalin összeállításában. Az idei drámatábor diákjai Marcello D’Orta „*Én, reméljük, megúszom*” című művét adták elő: a nápolyi elemisták dolgozataiból készített anyagot Lengyel Ferenc színművész-rendező és Pádár Eszter, a múzeum főmunkatársa egészítették ki, s készítették fel a gyerekeket. Kerti muzsikáról a Saxonics Kvartett gondoskodott, majd éjfélkor Gyárfás István és zenekara adott dzsesszkoncertet Deseő Csaba vendégjátékával. *Befogad és kiteszt a világ* – ezt a Villon-balladarészletet választotta címül Mácsai Pál és Huzella Péter közös estjükön, a palotakert teltházas közönségének adták elő gitárkísérettel a francia költő verseit. A Duna Művészegyüttes szolista *Derengő* című táncjátékukkal léptek fel, amely József Attila emlékére készült. A Hang- és Videótár anyagából egész este filmeket vetítettünk, valamint egy különös néma-beszélő amatőrfilmet, ami a múzeum megrendelésére született egy tervezett Justh Zsigmond-kiállításához: a *Justh Zsigmond a Paradicsomban* írója, rendezője és főszereplője is Nicolaus Myslicki alias Toepler Zoltán. Idén is megrendeztük az *Irodalmi maratont* számos (több mint negyven) kortárs alkotó közreműködésével, ami hagyományosan Sándor Iván Kossuth-díjas író felolvasásával indult. Néhány szerző a teljesség igénye nélkül: Garaczi László, Jókai Anna, Kemény István, Lackfi János, Nádasdy Ádám, Spiró György, Szakonyi Károly, Tóth Krisztina, Varró Dániel, Vathy Zsuzsa...



Mácsai Pál és Huzella Péter Villon-estje a palotakertben



Sonia Delaunay „Kompozíció” című alkotása

Legkedvesebb képem címmel új időszaki tárlat nyílt a Kassák Múzeumban 2005. június 25-én, melyen olajfestmények, grafikák, szobrok láthatók ötvenhárom magángyűjteményből, egészen szeptember 3-ig. A különleges kiállítás címeben rejlő kérdésre írók, képzőművészek és hozzátartozók sora, a civil élet különböző területein dolgozó műtárgytulajdonosok széles köre egy-egy alkotás kölcsönadásával, a „legkedvesebb képpel” kapcsolatos történetek, személyes emlékek megírásával válaszolt. Az így létrejött alkalmi műtárgygyűjtemény nemcsak a válogatás eddig még soha máshol nem alkalmazott szempontja miatt számíthat megkülönböztetett érdeklődésre, hanem azért is, mert a műtárgyak többsége – a huszadik századi magyar képzőművészet jeles mestereinek egy vagy több alkotása – most kerül először a nyilvánosság elé. A tulajdonosok közül sokan a Kassák Múzeum fölkérésére szánták rá magukat életükben először arra, hogy otthoni környezetük gyakran emléktárgynak számító, kegyelettel őrzött darabját: Anna Margit, Bálint Endre, Bene Géza, Czöbel Béla, Csernus Tibor, Csók István, Deák-Ébner Lajos, Sonia Delaunay, Dési Huber István, Ferenczy Béni, Frank Frigyes, Gadányi Jenő, Kassák Lajos, Korniss Dezső, Márfy Ödön, Ország Lili, Scheiber Hugó, Szalay Lajos, Tóth Menyhért, Vajda Júlia, Victor Vasarely, Vaszary János és mások számukra valamely oknál fogva oly kedves alkotását közgyűjteménynek kölcsönadják, megosztva másokkal azt az örömet, amit egy szerencsés pillanatban született olajfestmény, grafika vagy szobor az őt szemlélőnek szerez. A kiállítás kapcsán született emlékezéseket, vallo-másokat – új információk sokaságát tartalmazó, művelődéstörténeti érdekességű írásokat – a tárlat katalógusában olvashatják az érdeklődők.

MEGJELENT!

Aranyhangok II. – Válogatás a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárának gyűjteményéből

Archív felvételen hallható Bródy Sándor, Herczeg Ferenc, Benedek Marcell, Lengyel Menyhért, Halász Gábor, Cs. Szabó László, Arthur Koestler, Ignóty Pál, Tamási Áron, Illyés Gyula, Kodolányi János, Déry Tibor hangja

Audio-CD, AH-02; PIM, 2005

A kertből vers lett...

Kis magyar irodalmi herbárium

„Sokat olvastam, és csak bizonytalanságot, hazugságot meg fanatizmust találtam. Csaknem olyan okos vagyok – ami a lényegét illeti –, mint amilyen csecsemőkoromban voltam. Most már inkább palántálok, magot vetek, hogy szabad legyek.”



A bevezető felirat

Nemcsak Voltaire állítja élete summájaként, hogy egyetlen vigasza a kert – a példa szándékoltan világirodalmi –, hanem szinte minden író, költő felismerte, hogy a növények fejlődése, évszakai rokonságot mutatnak létünk változásaival.

A bibliai „...hajtson a föld gyenge füvet, maghozó füvet, gyümölcsfát...” óhaja csak egy példa arra, hogy a szent vegetáció egyedülálló tulajdonságai milyen régóta foglalkoztatnak bennünket. Talán az sem véletlen, hogy a *Korán* szerint a túlvilág boldogsága nem más, mint egy elragadó kertben ülni.

A növények szerves anyagot fotoszintetizálnak, ezzel szimbolikusan mintegy magát az életet hozzák létre. Az élőlények többsége pedig a növények által termelt szerves anyagot fogyasztja. A flóra fontosságát tehát nem lehet eltúlozni; kezdtek kezdetétől élelmiszerként, gyógyszerként és vallási célokat szolgáló tényezőként funkcionáltak, díszként való megjelenésük későbbre tehető, mikor az élet biztonságosabbá vált. A virág csak békeidőben válhatott valódi díszszé.

Az ókori civilizációk kedves növényei közé tartozott többek között a lótusz, a liliom és a rózsza, melyeknek tisztelete Egyiptomban, Indiában és Perzsiában alakult ki. Homérosz még kevés növényt említ (pl. nárcisz, sáfrány, ibolya), de Arisztotelész nevéhez már két (igaz, elveszett) botanikai mű fűződik. A rómaiak növénykultusza elsősorban vallási ünnepeikhez kapcsolódott, emellett fényűző kerteket, üvegházakat hoztak létre és rajongtak a rózsáért, melyeket fürdőhöz, hálókhöz, de szökőkutak vizében is felhasználtak. Persze kertjeik még egészen más léptékűek voltak, ifjabb Plinius például saját kertje leírásakor lóversenypályáját is megemlíti.

A különböző ünnepek is gyakran szerveződtek növényekhez társulva (pl. a Flóra-ünnep), sőt, valószínű, hogy a dies rosae-ből, vagyis a május 11-i rózsaszünetből lett később pünkösd ünnepe. A rózsza tisztelete az ókor óta különleges helyet foglal el kultúrtörténetünkben. Egy Xerxész elleni összeesküvés kapcsán terjedt el a

közismert sub rosa kifejezés is: a lázadók egy rózsalugasban egyeztek meg arról, hogy ami ott történt, „a rózsza alatt”, az titok marad. A rózsza misztikuma egyes felfogások szerint abban rejlik, hogy a tömött szirmú virágok titkokkal teli belsőt rejtjenek.

A középkorban híressé vált kolostorkertek új tartalmakkal gazdagították meglévő botanikai ismereteinket. Bár díszítő céllal is ültettek virágokat, egyre fontosabbá váltak a haszonnövények és zöldségek, valamint a gyógynövények. A gyakori fertőzéseket, járványokat is gyógyfüvek füstölésével és növényi tinktúrák alkalmazásával igyekeztek megelőzni, illetve gyógyítani.

A növények világhódító útja a földrajzi felfedezések elterjedésével vált teljessé: különleges virágok, fűszerek és új gyümölcsök, zöldségek cseréltek világreszereket, kereskedelmi ágazatok épültek egy-egy növény forgalmazására (pl. tulipán, orchidea, sáfrány, paprika stb.). Szinte nincs is az életnek olyan területe, ahol a növények ne lennének jelen valamilyen módon: címereken, épületeken, zászlókon, a divatban, a táplálkozásban és a kozmetikumok világában épp oly otthonosak, mint a művészetekben. Az építészet, festészet, irodalom, sőt a zene szinte elképzelhetetlen a növények jelenléte, inspiráló ereje nélkül.

Az irodalom, és ezen belül a magyar irodalom is kifizoghatatlan forrása a prózában, versben vagy épp drámában megőrzött fáknak, virágoknak és gyümölcsöknek.



Géczy János író, költő megnyitó beszédet mond

Kiállításunk célja az volt, hogy ezt a fantasztikusan gazdag magyar „herba-irodalmat” mutassuk meg a lehető legszelebb módon, és szakítsunk a hagyományos kiállítási terekkel: a szöveget a természetben helyezük el épp azok mellé a növények mellé, amelyekről az írások szólnak.

Az anyag természetéből adódóan időrend helyett egy képzeletbeli kertet álmodtunk a Károlyi-palota udvarára, ahol a gyümölcsfák és virágok mellett egy veteményeskert is elfér az örökzöldek és a városi ember kertje mellett.

Néhány növény kiemelkedő szerepet játszott a magyar irodalomban, így igyekeztünk ezeket központi helyen és több irodalmi idézettel megjeleníteni. Ilyen többek között a már említett rózsza, fű(!), gesztenye, fenyő, tölgy és az alma. Kiemeléseink által olyan gondolattársításokat szerettünk volna elindítani, amelyek megenyegednek, hogy egy-egy növényt az írók adott esetben homlokegyenest eltérő lírai szituációban jelenítsenek meg (pl. a hagymát Tóth Árpád és Petri György). A növények lírai fokmérők, metaforái, szimbólumai és allegóriái szerzőjük érzésvilágának.

Költőink közül néhány életműből csak szűk válogatást nyújthattunk, hiszen a műveikben élénk állított növények száma hatalmas, pl. Tompa Mihály, Arany János, Petőfi Sándor, Reményik Sándor, Dsida Jenő, Tóth Árpád vagy József Attila verseiben, és persze akadnak szerzők, akik kevesebb növényt említenek vagy ismernek. Meglepő módon a kortárs, „városi” írók mérhetetlen fantáziával nyúlnak ehhez az örök forráshoz: Szőcs Géza, Tolnai Ottó, Orbán János Dénes, Sziveri János és mások invenciózus módon építik fel szövegeiket egy narancs vagy épp a mentafű „segítségével”.



A kerttárlat egy részlete

A kiállított versek, prózák mellett Csapody Vera és Kitaibel Pál illusztrációi segítik a további eligazodást, és mutatják meg azokat a növényeket is, melyeket hiányolunk a kert élő díszek közül. A bokrok és fák között nemcsak az írók műveivel, de fotóikkal is találkozhatunk – amint kertészkednek, vagy egyszerűen csak a természetben töltik idejüket.

A kimeríthetetlen szöveg-halmaz egy részét tematikus lapozókban helyeztük el, így ha a kiállításban barangolunk, és időt szakítunk rá, egy padra letelepedve még hosszú ideig csemegezhethetünk régi kedves növény-versekből. A tölgyek alatt megpihenő Arany Jánossal itt éppúgy találkozhatunk, mint Vörösmarty aranyalmáival, vagy Kosztolányi fáival.

A palotakert árnyas fái között Janus Pannonius versének olvasása közben megérinthetjük a vágyott, üde mandulafácska bimbóit, és hosszan nézelődhetünk a zöldben, miközben Babits örök, fűszálra vonatkozó kérdésére próbálunk felelni.

Vajda Ágnes

A kiállítást rendezte: Szilágyi Judit és Vajda Ágnes

Látványterv: Kemény Gyula

Képeslapgyűjtemény: Gaál Réka

Sors – költősors – önsorsrontás

Egressy Zoltán Reviczky-darabja a Felolvasó Színpadon

Stílusos elképzelés, ha a szervezők úgy gondolják, egy kiállítás mellé kísérőprogramot társítanak. Ha az elgondolás igényes megvalósítással párosul, akkor értékes élményben részesül a befogadó; a következő színdarab esetében ez a helyzet.

Az alkotók az „*Ündok szép világ*” című Reviczky Gyula-émléktárlathoz kapcsolódva tervezték bemutatni Egressy Zoltánnak a költőről írott színművét, de a kiállításmegnyitó időpontja csúszott, s az előadás tárlatra „ráhangoló” szerepet töltött be a 2005. június 9-i előadással. Bár Egressynek ez a műve rádiójátékként ismert, és ősszel Szegeden tartják a kőszínházi bemutatót, mégis újdonság a Felolvasó Színpadon. A darab főszerepeit Fekete Ernő és Bertalan Ágnes játszották, a további szerepekben Czirják Csillát, Martin Mártát, Kocsis Gergelyt, Keresztes Tamást, Lengyel Ferencet, Mészáros Bélát, Somody Kálmánt, Szerémi Zoltánt és Takács Pétert láthattuk. A zenei kíséretet Keresztes Tamás szerezte, a színdarabot Lengyel Ferenc rendezte, munkatársa Pádár Eszter volt, a sorozatszerkesztő Petrányi Ilona.

A Reviczky 1995-ben íródott, és néhány évvel az ezredforduló előtt a huszadik század egyik legnagyobb problémájával, az eltűnő egyéniséggel és az eltűnést megelőző, szavakba foglaló költő sorsával foglakozik. Színtere a XIX. század végi vidéki szalonok és fővárosi szerkesztőségek békebelinek tűnő világa, de az ember már rossz matéria a boldogsághoz.

A meg nem értett zsenit könnyebb ábrázolni, mint az útkereső költőt, akiről nehezen mondható meg, miben különbözik a többi embertől, ez a játéktér lehetőséget ad a szuggesztív, a nézőközönséghez fizikailag is közel kerülő játékokra. S egy Reviczkyról szóló darab akkor stílszerű, ha a magyar irodalom meg nem értett, utólag is csak szórványosan elismert poétájának nem adja meg az egyértelmű késői igazolást sem.

Lengyel Ferenc rendezése nem akart se többet, se kevesebbet, mint amit ez a színpad megenged, a Díszterem egyik hosszanti oldala végig be volt rendezve, mindkét ajtót bevonta a játéktérbe, a különféle helyszínek így párhuzamosan helyezkedtek el: a vidéki birtok Emma kisasszonnyal és fecsegő, életvidám mamájával, a hírlapszerkesztőség a hol számon kérő, lekezelő, hol hízelgő, behódoló munkatárssal, a belvárosi bohém tanyára barátaival, szűkössé albérlete Jane-nel, aki a perditá verseket ihlette.

Reviczky szerepében Fekete Ernő visszafogottan, olykor kifejezetten ironikusan játszik, néhol felmerülhet bennünk, mintha élvezné az önmarcangolást, hogy neki nem sikerül párt találnia, s keservesen meg kell küzdenie a művészi elismerésért. Bertalan Ágnes az alakítója mindhárom nőnek, akik Reviczky életében fontos szerepet játszanak, ő a szerelmi csalódása miatt többé elköteleződni nem tudó Emma, ő Jane, a mulató táncosnője, aki elsősorban biztonságra vágyik a költő mellett, és ő az ünnepezt színművésznő, Jászai Mari is, aki értő olvasója és előadója költeményeinek. Vidéki úrilány, fővárosi perditá vagy országsszerzte ismert díva, a látszólagos magabiztosság mögött ugyanaz a bizalmatlanság a boldogság iránt. Emellett ő a megformálója Hamilton hercegnőnek, az egyik magyar főúr neje, akit Reviczky magyar nyelvre oktat – csekély sikerrel, ám magas honoráriumért. Takács Katalin Emma anyjának szerepében háttérben maradvai erőteljes nem törődve az idő múlásával még mindig hódítani akar; ám ennek lehetetlenségével is tisztában van.

Reviczky egészségét a sok nélkülözés tönkretette, tudóbajt kap. Barátai mindent megtesznek, hogy meghosszabbítsák életét, külföldi szanatóriumokba is eljut. Komjáthy Jenő a legjobb barátja pályatársai közül, sokszor filozofálnak együtt a költők feladatairól; sokat tesz megismerettségért unokatestvére, Koroda Pál is. Az ő körükben érzi igazán jól magát Reviczky, aki az addig ismeretlen nagyvárosi témákat először emelte be a magyar költészetbe. A mindössze harmincnyéves korában elhunyt alkotó egyike a jobb sorsra érdemes, de Fortuna által nem kegyelt tehetségeknek.

Sulyok Bernadett – Unger Zsolt

„Undok szép világ”

Reviczky Gyula-kiállítás (1855–1889)

A fenti idézetet választó kiállítás a 150 éve született Reviczky Gyula életét és korát eleveníti meg. Annak a költőnek, akinek életénél kevés magányosabbat és szomorúbbat ismerünk a magyar irodalomban. Aki ismeri Reviczkyt, annak a ködös hangulatok, a szomorúság, az elmúlás, a borongós álmok költője. Ahogy kései jó barátja, Palágyi Menyhért írta: „Megragadta az embereket, hogy ő úgy tűnt el közülünk, mint a hontalanul bujdosó szellő, mint a testetlen árnyék, melynek nem ez a föld az igazi hazája.”



Fa-motívum a kiállításban

Az új kutatási eredmények egy sor (kb. 130) eddig lappangó, ismeretlen versét tárták fel (megjelenésük Császtvay Tünde összeállításában a karácsonyi könyvvásárra várható), amelyekből kiderül, hogy eltestetlenített, hangulati költészete mellett Reviczky korának szinte minden fontos bel- és külpolitikai kérdéséhez, valamint közéleti problémájához hozzászólt. Az irodalmi életben mindinkább az új lírikus nemzedék központi alakjává, a modern magyar költészet – nem feltétlenül el-

sőrangú tehetsége, mégis nagyon korjellemző és kísérletező – figurájává lett. Nyilvánvaló, hogy egy nagyrészt testetlen, hangulatokat megjelenítő lírikusi életművet, valamint egy nincstelen művész életét – ki után néhány kéziratot kívül szinte semmi nem maradt – meglehetősen nehéz megjeleníteni.

Éppen ezért a kiállítás roppant átgondolt utalásrendszerekkel kísérletezik. Szinte adta magát a megoldás, hogy ezt a nehézséget kell a visszajára fordítani: azaz a kiállítás nagyobbik, *1. termében* azokat az – élettrajzi eseményeihez és korabeli irodalmi közéleti szerepéhez köthető – alapvető helyszíneket kell megjeleníteni, ahonnan Reviczky egész életében ki volt zárva, ahová hiába kíváncozott, soha nem engedték be. Ráadásul ezt úgy kell felidézni, hogy a látogató azonnal önmaga is érezze ezt a kirekesztettséget és a különböző, szellemi és egzisztenciális élet kínálta lehetőségek utáni sóvárgást: *1. a politika színtere, 2. a magánélet színtere, 3. a hivatalos/akadémikus irodalom tere* után.

Az *1. terem* stilizált kapuján belépve egy utcára, illetve egy korabeli utca kis terére lépünk. A tér minden utalása az 1880-as évek első felére vonatkozik, a jelzett hivatkozások az 1880-as évek elejéről valók. A megjelenő dokumentumok végig egymásra játszanak, kötődnek egymáshoz és erősítik egymást (pl. a szalonbelsőben lógó Benczúr-kép fatörzs-tanulmánya összezseng a magányosságot jelképező, az egész kiállításon végigvezető fa-motívummal, a *Vénusz és Tannhäuser* című Liesen-Mayer-kép témája összezseng Reviczky Wagner-imádatával, melyre a szerkesztőségben találunk utalást stb.).

A hirdetőoszlop hirdetései a megjelenített helyszínek híreit úgy fordítják le a mindennapok világára, ahogy a korabeli közembert érinthették. Az utalásrendszer és az utalásháló többrétegű: a finomabb, konkrét eseményeket megidéző kap-

csolatrendszer nyilván csak a szakközönség számára fejthető meg teljes egészében, az iskolás látogatóknak vélhetően inkább csak a kor atmoszféráját kell megérezniük ebben a teremben, illetve a direkttebb és a magyarázatokkal segített szövegek utalásait segít értelmezni. A teremben, mely magyarázó-elgazító szövegeivel is utal a vágyott, de Reviczkynek soha meg nem adatott világ helyszíneire, három enteriőr jelenik meg:

- a Sándor utcai, régi képviselőház (a politika tere, az ország sorsát formálók világa);
- polgári szalonbelső (a magánélet biztonsága, a szerető társ, a család világa);
- Gyulai Pál akadémiai dolgozószobája (a hivatalos/akadémikus irodalom világa).

A *2. teremben* viszont azok a helyszínek idéződnek föl – ezekbe a látogató is be tud lépni –, amelyek Reviczky számára nyitottak voltak, ahol szomorú életét tengette: *1. korabeli szerkesztőségi szoba, 2. a Függetlenség párti, híres Kis Pipa vendéglő. A szerkesztőségi térben az eddig ismeretlen, eredeti Reviczky-kéziratok nagy részét láthatjuk kiállítva, melyeket az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára és az Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára kölcsönzött.*

A kiállítás anyagát számos közgyűjtemény anyagából állítottuk össze. Képeket kölcsönzött a Magyar Nemzeti Galéria, bútorokat a Budapesti Történelmi Múzeum Kiscelli Galériája, Jászai Mari-relikviákat és színlapokat az Országos Színház-történelmi Múzeum és Intézet, eredeti vendéglői tárgyakat Saly Noémi adott kölcsön. Az OSZK Kézirattára, az MTA Kézirattára, az Egyetemi Könyvtár Levéltára eredeti dokumentumok kiállítását engedélyezte, másolatokat kaptunk a Magyar Nemzeti Múzeum Fényképtárából, az OSZK Aprónyomtatvány-, Zenemű- és Színház-történelmi Tárából, Kézirattárából, Térképtárából, valamint az MTA Kézirattárából, a Magyar Országos Levéltárból, az Egyetemi Könyvtár Levéltárából és az Országos Zsidó Vallási és Történelmi Gyűjteményből.

Császtvay Tünde



Enteriőr-részlet a tárlatból

Rendezte: dr. Császtvay Tünde (az MTA Irodalomtörténelmi Intézetének főmunkatársa)

Látványterv: Pintér Réka és Pethő Beatrix

A műgyűjtés íze

A legutóbbi 25 év magyar művészete a Hernádi-gyűjteményből

A Budapesti Tavaszi Fesztivál alkalmával rendezett kiállításaink megnyitóján évről évre megemlékezünk március 21-ről, Kassák születésnapjáról. Az idén Hernádi Miklós gyűjteményét bemutatva egy másik dátumról is szólhatunk. 1944. március 19-én reggelre keresztelő volt kitűzve a Lehel téri plébániatemplomban. A kéthónapos fiúgyermeknek örülő szülők, Heimlich Lajos zongoraművész és felesége, továbbá a keresztszülők, dr. Radnóti Miklós és Gyarmati Fanny megjelentek, a papot azonban hiába várták. Utólag kiderült, az egyházi férfiú már e nap reggelén tudott a német megszállásról, s talán nem mert eljönni, vagy lakóhelyéről nem is kelhetett útra, esetleg vissza kellett fordulnia. A keresztelőt két hét múlva megtartották. A szertartáson részt vevők közül a költő nem élte túl a vészorkozakat. Hogy a többieknek mi mindenben kellett átmenniük a keresztelő utáni súlyos és sötét egy esztendő alatt, próbáljuk ez alkalommal inkább elképzelni. Mondjuk annak alapján, ami a keresztelő előtt történt.

A költő és a zongoraművész – őt ma Hernádi Lajos néven tartja számon az utókor – 1940-ben zsidó munkaszolgálatos században ismerkedtek meg, s lettek sorstársakból barátok. Mikor Szemesveresmarton a Carol-vonal drótsövényeit kellett pusztá kézzel bontaniuk, s a század nap mint nap „jódtól barna ujjakkal és véres tenyérrel” vonult be a körzetbe, a költő igyekezett a zongoraművész helyett is dolgozni, hogy az ujjak továbbra is képesek legyenek a billentyűkön való játékra. Lehet, hogy a zongoraművész a következő hónapokban budapesti házihangversenyein – mert származása miatt ekkor már csak magának és barátainak muzsikálhatott – a költő jelenlétében másképp játszott például Beethoven műveit, Chopin és Liszt *h-moll szonátáját*. S a költő, aki eddig csak „képzettársítani”, azaz mondatokat, verssorokat kigondolni járt hangversenyre, s „munkája” végeztével, vagy e „munkában” elfáradva szívesen elhagyta volna akár koncert közben is a nézőteret, most a tolmácsolás megszenvedett hitelességétől rabul ejtve „megérkezett a zenéhez”.

Hogy mindez – amiről Hernádi Miklós csak szülei elbeszéléséből és keresztapja naplójából tudhatott – miképp hatott műgyűjtői vonzalmaira és választásaira, nem tudom. Eddigi találkozásaink alkalmával valami visszatartott, hogy megkérdezzem tőle. S most is félek: nem tapintatlanság, indiszkréción-e a fentieket ennyi ember előtt elmondanom. Magamnak kell próbálkoznom azzal, hogy válaszoljak a kérdésre.

Erdély Miklós *Bitumen-kép* című műve a tűzhalál vagy a holttestek szénné pusztulásának – pusztításának – képzetét keltheti a szemlélőben. S hogy kik lehettek az elevenen vagy holtan elégetettek, arra választ adhat a mű anyaga: bitumen, pászka. A gyűjtemény itt látható és otthon maradt képeiből össze lehet állítani egy olyan kollekción, melyet – Lakner Lászlótól kölcsönvéve a címet – „halálfüga-sorozatnak” nevezhetünk. Ajánlom, kapcsolják képzeletben egymáshoz Klimó Károly e teremben látható kollázsát, illetve az utolsó terem szemközti faláról Szikora Tamás és Schmal Károly egy-egy művét, s Erdély Miklós *Bitumen-képével* már együtt is van a sorozat négy fő darabja. S joggal megkérdezhető, hogy Fehér László sajátos festői találmánya, a testetlen, csak körvonalakkal megörökített emberalakok nem azt sugallják-e, hogy a létezés embertársaink egy nagy csoportja számára bizonyos történelmi tapasztalatok alapján, vagy ezek tudatalatti továbbélésének következtében a lét és a nemlét közötti átmeneti állapotot jelenti.

Hernádi Miklós *Közhelyszótár* című könyvének újabb bővített kiadásában bizonyára érdekes anyaggal szerepel majd a műgyűjtő, gyűjtőszervező címszó. Ki tagadná, hogy a műgyűjtés szervezője, melynek

csak úgy lehetséges hódolni, ha az ember áldozatvállalásra is hajlandó. E témáról van Rába Györgynek egy briliáns novellája, címe: *Király a sivatagban*. Arról szól, hogyan lesz az első kép megvásárlásából szenvedély. A bizarr történetet elbeszélő főhős karácsonykor négy napig főtt krumplit evett, hogy megvásárolhasson a Bizományiban egy Nagy István-festményt. A következő szerzeményezéskor lemond a cipővásárlásról. Újabb képüzletbe bonyolódván „ebédre hónapokig egy tál ételt, főtt marhát evett paradicsomos krumplival a Lehel-piac mögötti kifőzésben, vacsorára pedig negyed kiló lecsót kenyérrel”.

A műgyűjtés tehát megszenvedett öröm. És itt nemcsak az anyagi áldozat meghozataláról van szó. Ennél sokkalta nehezebb lehet, amikor a vételárról kell tárgyalni. Rába György novellájának főhőse nyögve kérdezi: „Mennyi?” S mikor meghallja a vételárat, először elsápad, vagy legalábbis egy időre elnémul, majd „suttogva, hirtelen berekedve” ilyeneket mond: „az sok”, „nagyon sok”, „ez csaknem egy havi fizetésem”.

Később is átélhet a gyűjtő kínos helyzeteket. Akkor például, amikor meg szeretné osztani örömét másokkal. A Katona József Színházban évek óta nagy sikerrel megy Yasmina Reza *Művészet* című darabja. Legutóbb épp azon a napon játszották, amikor Hernádi Miklósék házából elhoztuk e kiállítás anyagát. Három régi jóbarát közül az egyik vásárol egy festményt; még falra sem akasztotta, máris mutatja, magyarázza a másiknak. Ő azonban a rávezető szövegek ellenére sem tudja megérteni a fehér alpra fehérrel festett, abszolút absztrakt műalkotás esztétikai minőségét, s még inkább szkeptikus a kép anyagi értékét illetően. Az izlésbeli konfliktus túlnő önmagán: a műgyűjtő gazdagabb lett egy képpel, de csaknem elveszít egy, vagy inkább két barátot. A fehér alpra fehérrel festett kép ugyanis a harmadik barát-nak sem tetszik. Pedig ő is törekszik érdeklődni.

Hernádi Miklós gyűjteményében is jócskán akadnak olyan művek, melyekről a laikus, a konvenciók szellemében nevelkedett, természetelvi ábrázolás legalább minimális meglétéhez, a hagyományos eljárásokhoz és anyagokhoz szokott érdeklődő csak erős fenntartásokkal nyilatkozhat. A bátorsággal és ritka minőségérzékkel összeállított, tudatosan a jövő, az utókor számára fölépített műtárgyegyüttesről a legutóbbi időkig a műveikkel szereplő képzőművészek válogatott csapata, néhány közeli barát és múzeumi szakember tudott. Ezért fontos esemény ez a mai és itteni bemutatkozás. Az időzítés szerencsésnek mondható. Az idő, és különösen a halál nemcsak a verseknek adhat távlatot, hanem a képzőművészeti alkotásoknak is.

Múzeumunk névadója 1961-ben Párizsban járván ellátogatott a modern művészetek múzeumába. Odafelé menet tele volt kétellyel, szorongással. Hogyan fognak hatni az értékek megőrzésére hivatott múzeumi falakon a század első három évtizedének művészeti forrongásaiban született, a maguk idejében megvetett, kigúnyolt, vagy legjobban esetben értetlenséggel fogadott művek? Kassák végigjárva az intézmény termeit megnyugodott, s e művészeti forradalmak hajdani résztvevőjeként elégteltelt érzett. Mint klasszikus értékeket látta viszont az egykor meghökkenést keltő, gyakran botrányt is kavarázó alkotásokat. Most, csaknem félszázaddal Kassák párizsi kiállításélménye után mi is ilyen érzéssel nézhetjük végig e különleges tárlat képeit, plasztikáit, örülve e kései, de talán mégsem megkésett találkozásnak. Köszönet ezért az alkotóknak és a gyűjtőnek!

(Elhangzott 2005. március 20-án a Kassák Múzeumban *A legutóbbi 25 év magyar művészete a Hernádi-gyűjteményből* című kiállítás megnyitóján.)

Csaplár Ferenc

A mi Andersenünk

Zalán Tibor kiállítás megnyitó beszéde

„Szép mese az én életem, gazdag és boldog mese” – írta magáról, de nincs mese, előbb vagy utóbb mindenkinek el kell jutnia ahhoz a tragikus felismeréshez, hogy Andersen, ez a mi Andersenünk, nem magyar volt, hanem dán. Hasonló méretű trauma akkor érheti még az embert, amikor arra kell rájönnie, hogy *Verne Gyula* sem magyar, de leginkább francia volt.

Ebben nyilván nem az az érdekes és fontos számunkra, hogy milyen volt, hanem, hogy milyen nem volt Andersen. *Magyar nem volt.* Ami önmagában még nem lenne baj – a baj abból adódott, hogy annak éreztük addig a pillanatig, míg az említett megvilágosodás el nem vette tőlünk ezt a nagy és büszke illúziót.

Ha Andersenről beszélünk, erről az érzésről, ráérzésről kell beszélnünk. Andersen ugyanis nem vendégként, rokonszenves vagy előkelő idegenként, importált anyagként épült bele a mesevilágán keresztül megélhető világunkba, hanem olyan érzést, ráérzést keltve, mintha maga a magyar mesehagyomány épült volna éppenséggel rá, nőtt volna ki belőle, gazdagodott volna jelentőssé általa.

Magyarországon például nem túlságosan honos a rénszarvas, de teljesen természetesnek tartjuk, hogy *Kay a Hókirálynő-vel* rénszarvasszánon távozik fel a messzi Északra (nálunk ráadásul csak Közel-Észak van), ahogy *Gerda* is ugyanez állatfajtán üget el utána. Ahogy a nevek, úgy az állatok és lények sem tűnnek fel minden nyilvánvaló idegenségük ellenére idegennek vagy ismeretlennek, nem is beszélve a Hókirálynőről magáról, akit csenevész, egy-két téli hónapig tartó teleink tapasztalatával aligha lehetne fölfoghatónak és/vagy befogadhatónak tekintenünk.

Megjegyzem, ha most egy török irodalmi múzeum Andersen-kiállítását nyitnám meg, feltehetően csak az eddigi néhány magyar szót kéne törökre kicserélni, és a dolgok igazságtartalma, mármint az Andersen-ráérzés a nemzeti jellegre a félhold alatt is működne.

Hol keresendő a titok nyitja? Mitől egyetemesebb Andersen, mint a sok száz és tízezer más, hatalmas szellemi energiákat és stilisztikai bravúrokat megmozgató és mozgósító meseíró társa?

Talán attól, de nyilván senki sem lehet a teljes titok birtokában, hogy a mesék mélyén mindig meghúzódó archetipikus a felszínen megjelenő konkrét történettel legjobb arányokkal, tehát legkifinomultabb érzékkel találkoztatja össze – ebben összpontosít jobban, mint mások. Más megközelítésben: a legmélyebb ösztönvilágban meghúzódó tartalmakat a legegyszerűbb és legfinomabb, gyakran legköltoőbb realizációkban, formai hordozókban, mondjuk ki végre a varázsszót, meseszerkezetekben jeleníti, érzékíti meg.

A mese így, ezáltal lesz számára és általa a mindennapi beszéd észrevehetetlenül különös formája, természetesen gördülő narráció, ahol a fantasztikum és a realitás határai úgy oldódnak fel, hogy ebből semmit sem érzünk, mármint a határból és az oldódásból, már csak azért sem, mert nem külön világgként tételeződnek ebben a meseirodalomban irreális és reális, de azonosságként, mellérendelő viszonyba állított két lehetséges valóságként, mely, persze, nem ismerheti a határléppéssel elérhető azonosítás kényszerét.



Zalán Tibor

Mint minden igazi mese esetében, a történetben megjelenő konfliktusok, összeütközések és pusztulások csakúgy fel- és megszabadítják a gyermekeket mindennapi életük göreseitől, elfojtásaitól és félelmeitől, mint a felnőtteket; végső soron reményt, meleget és harmóniát kínálva fel nekik. Mindebben az is szerepet játszik, és ráerősít a befogadás hatásfokára, hogy szinte valamennyi művében az elnyomottakra, a társadalom perifériájára szorultakra, a szenvedő és *szükséget szenvedő* gyerekekre irányult a figyelme – és irányított olvasói figyelmét.

Egy példán keresztül világítom meg, hogy mire gondolok. *A rút kiskacsa* nagyon ismert történetén keresztül azt sugallja nekünk, kövér, kancsal, szeplős, bicegős, dadogó, szégyenlős, cigány, zsidó, arab és fekete gyerekeknek, hogy ha majd felnövünk, szép fehér hattyú lesz, lehet belőlünk is, méltósággal bíró királyi büszke lény. Aztán, amikor felnőtt lesz belőlünk, de a legkevésbé sem a remélt méltósággal és semmiképp sem a beígért büszkeséggel bíró lény, újabb fordulattal és sugallattal azzal nyugtat meg minket, hogy elárulja: a méltóság látszatával bíró, királyként viselkedő és magát öntelten meghordozó másik vagy többi lény körülöttünk és a világunkban – valójában meztelen. Szabad nevetnünk, kell is nevetnünk rajtuk, és nem magunkat kell sajnálnunk, amiért olyanok vagyunk, amilyenek, és nem magunkat kell kiröhögnünk amiatt, hogy mégsem mi lettünk a királyok.



Ruszina Szabolcs mint „Andersen, meseátjáró”

totta rá a figyelmemet, amelyek nincsenek benne a nagyközönség Andersenről nálunk kialakított képében.

A *rút kiskacsa* színpadra alkalmazására véletlenül kért fel egy színházi dramaturg, csak úgy megszólítva, egy értekezlet cigarettaszünetében. Megcsináltam, amúgy vak tyúk is talál szemet módon az adaptációt, és a darab azóta, immár nyolc éve, feltehetően az alapmese értékeinek, és nem az én kezdő dramaturg-beavatkozásomnak köszönhetően, a Kolibri Színház levehetetlen repertoárdarabja. Akkor még nem tudtam, amit Andersen sem tudott a mese megírása idején, hogy ez a történet akár szólhatna egy korán meghalt csizmadia gyermekéről is, aki rút kiskacsaként, szövödei és dohánygyári inaskodással indult el az életben, és hatyúként, királyok és uralkodók szárnyaló barátjaként élt hetven éves korában bekövetkezett haláláig. A bemutató után, a darab sikerét látva, a színház szerződtetett, azóta is ott dolgozom dramaturgként, de ami fontosabb, több tucat gyermekdarabot és színpadra átdolgozást írtam meg az elmúlt csaknem egy évtizedben az ország – és egy idő után már nem csak az ország – különféle gyerekszínházainak, az Andersen-mesének köszönhetően. Legutóbbi munkám – és ez tényleg teljesen véletlen – ismét Andersen-meséhez, *A hókirálynő*hez kapcsolódik, melynek címe végül is a *SHÓwKIRÁLYNŐ* lett a Kolibri Színházban, és melynek varázslatosan szép díszlettervei, Orosz Klaudia munkái, a most megnyíló kiállításon is láthatóak.

Az átdolgozáshoz most már komolyabb Andersen-stúdiókat vettem.

Megtudtam, hogy a korán árvaságra jutott Hans Christian mezítlábas kamaszként érzelmes, egyúttal elegáns és gúnyos verseket is írt, költői hangoltságú drámákkal kísérletezett, nem is eredménytelenül, ami azért is izgalmas, mert ha a 156 mese megírása mellett nem adja fel a *drámai kísérleteket*, akkor például nekem sem kellett volna az említett két meséjét színpadra alkalmaznom...

Megtudtam, hogy ez a *megrögzött agglegény* művészi *papírkivágatokkal* ajándékozta meg úri jókedvében a barátai gyerekeit, melyeket csak úgy, tréfából csinált – ezeknek a kivágatoknak mára külön élete, értelmező- és rajongótábor van a nagyvilágban.

Megtudtam, hogy a hórihorgas termetű, nagy orrú és mindig elegáns férfiút álmok és démonok, víziók és vágyak gyötör-

Teszi mindezt a nyelv nagy kalandorainak könyvedségével és természetes egyszerűségével. Amikor ezt a figyelemre méltó szakértelemmel és kiváló ízléssel megrendezett kiállítást megnyitom Önök előtt, nem térhetek ki a magam személyes találkozásainak fölemlítése elől. Részben, mert pályám alakulásában meglepően fontos szerepet kell tulajdonítsak ennek a jelentős dán írónak, részben pedig azért, mert a műveivel való foglalatosság az életmű olyan szegmenseire irányí-

ték és tették a megszállottjukká, így vagy emiatt neurotikus és hipochonder is volt, vagy lehetett. De hát, mintha a dolgok eleve erre predestináltak volna kora gyermekkorától kezdve. Őt idézve: „*Apám, mondják, már néhány napos koromban Holberg vígjátékaiból olvasott fel nekem, miközben én torkomszakadtából sírtam. 'Vagy aludj, vagy hallgass rám figyelemmel' – szólt rám tréfásan, de én nem szívtalem meg a szavát.*”

Megtudtam, hogy – elsősorban Liszt Ferenc zenéjének hatására – *Magyarországon* is járt, pesti élményeiről az *Egy költő bazárja* című kötetében emlékezett meg. A kiállításon, mint gyakorlatilag az összes eddig fölemlített mozzanatról, erről is találnak bőséges megemlékező anyagot. Megtudtam, hogy az első Andersen-meseválogatást Szendrey Júlia adta ki 1856-ban, azóta legalább *120 mesekötete* jelent meg magyarul, és *36 útikönyve*, nem beszélve itt a tankönyvekről, antológiákról és a világháló lassan megszámlálhatatlanná szaporodó megjelenési helyeiről.

S hogy hogyan lett a Hókirálynőből *SHÓwKIRÁLYNŐ*? A mese két mozzanata adhat rá magyarázatot. A másodikkal kezdem: meg kellett keresnem a gyerekek mai életében – Andersen sem tett mást annak idején – azt a tartományt, amelyik megfelel a jeges, érzéketlen, szívet megfagyasztó, szemet elrontó, ám nagyon is vonzó Északnak. És rá kellett jönnöm, hogy annak a gyönyörűségekből építkező *jégvilágnak* a gyönyörűségeknél tetsző *műanyag-világ*, a *show-k* világa feleltethető meg a legjobban, melybe belekeveredve megfagy a gyerekek szíve, és képtelenek lesznek többé úgy látni a világot, olyanok látni azt, amilyen. Az értékes értéktelennek látszik, az értéktelen értékesnek, a szép csúnyának, a csúnya szépnek, a barát ellenségnek, az ellenség barátnak... sorolhatnám – ismerik jól, mi következik. De ahhoz, hogy ezt az ötletet gondolatsorra építhessem, szükség volt az előbb említett *első* mozzanatra. Hogy ez mi volt? Ezt Ruszina Szabolcs „Andersen, meseátjárótól” fogják megtudni pillanatokon belül. De előtte, hogy mai tisztémről sem feledkezsem meg teljesen, megnyitom a kiállítást. Mert később már nem biztos, hogy ismét szót kapok ehhez, vagy hogy Önök akarnák, hogy ismét magamhoz ragadjam a szót...

(A megnyitó beszéd 2005. június 16-án hangzott el.)

Zalán Tibor



Részlet a kiállításból

Miért pont Andersen?

Emléktárlat a meseíró 200. születésnapján



Andersen és Árnyéka

A kiállítás ötletét természetesen az évforduló adta: Hans Christian Andersen 200 éve, 1805. április 2-án született Odensében, Fyn szigetén, és 130 éve halt meg, 1875. augusztus 4-én. Dán irányítással nemzetközi ünneppsorozatokat terveztek Andersen-emlékév elnevezéssel (honlapjuk címe: www.hca2005.com). Múzeumunkat is felvették az ünneplők sorába, így információink, képeink s logóink mind megtalálhatók rajta.

A Dán Kulturális Intézet két kiállítást is készített, melyek színvonalasan mutatták be Andersen munkásságát. Nekünk azonban meséinek magyar fordításai, a megjelent műveiből készült átiratok, az illusztrációk voltak fontosabbak, hiszen ezeken nőttünk (növünk) fel. Mottóul Kosztolányi Dezső-idezetet választottunk, aki így fogalmaz: „...az egymást váltogató nemzedékek rajtuk nevelkedtek, magukba hasonlították költészetét, mint érdekes építőanyagot...”

A mi Andersenünk kiállítás cím nem túlzás, oly sokan segítettek munkánkat. Összegyűjtöttük Andersen magyar nyelven megjelent műveit a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárból, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumból, az Országos Széchényi Könyvtárból, és nem utolsósorban a Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtárából. Sok segítséget kaptunk az Iparművészeti Múzeum Könyvtárától és az Országos Idegennyelvű Könyvtártól is.

Magyarországon többnyire németből fordították műveit, először 1841-ben jelent meg *A császár új ruhája* című mese két változatban is: *A király láthatatlan öltözete* a *Koszorú* című folyóiratban, *A császár új öltözete* a *Regélő* című folyóiratban. Ez utóbbi éppen 1841 júniusában, Andersen magyarországi látogatásakor, a következő megjegyzéssel: „...hízelegve magunknak, hogy a költész barátinak kedves dolgot teendünk, ha őket e kellemes tréfa közlésével ez adományra figyelmeztetjük.” Az 1850-es években Csengery Róza közölte fordításait, melyek folyóiratokban jelentek meg. Szendrey Júlia tette közzé először könyv alakban Andersen meseválogatását 1856-ban. Azóta több mint 170 magyar író, szerkesztő fordította, írta át műveit, vagy írt magáról Andersenről. Meséit mindig a kor ízlésének megfelelően alakították át, esetenként elvették élüket. Rab Zsuzsa fordításai a legszebbek s a legismertebbek. Eredeti dánból idén jelennek meg Andersen művei Kertész Judit fordításában: a *Mesék és történetek felnőtteknek* a Polar Kiadó, a *Mesék gyermekeknek* a Park Kiadó gondozásában. Többen írtak Andersen magyarországi látogatásáról, dunai hajóútrjáról, arról, milyen nagy lelkesedéssel számolt be a reformkori Pest-Buda újjáépítéséről.

A kiállítás készítése során megkerestem a megjelent művek grafikáit: a legtöbbet kiadott *Andersen legszebb meséihez*

készültek Heinzelmann Emma rajzai; *A hókirálynő* című mesét Ágotha Margit, *A csalóány* című mesét Kovács Péter illusztrálta. Róna Emynek *A rendíthetetlen ólomkatona* című meséhez készült képét az ARTE Galéria adta kölcsön Püski Anikó kolléganőmnnek. A Petőfi Irodalmi Múzeum Művészeti Tárának gyűjteményében találtuk meg Gross Arnold emléklapját. Az általános iskolai tankönyvekben Andersen meséi másodiktól ötödikig szerepelnek a tananyagban, legtöbbjüket Elek Livia rajzai díszítik. Kortárs grafikusaink örömmel rajzoltak a kiállítás számára, hiszen kevés a bemutatkozási lehetőség. Utoljára az 1980-as években jelent meg Andersen-mese-könyv magyar illusztrátor rajzaival, sajnos az idei karácsonykor megjelenő szép kiadvány sem magyar művész munkája.

2005-ben is megrendezték Bolognában a Nemzetközi Gyermekkönyv Kiállítást; a fő téma természetesen Andersen volt külön kiállítással, emellett a könyvkiadók bemutatták legszebb mese- és ismeretterjesztő könyveiket. Sajnos a magyar kiadók közül csak az Alexandra képviselte hazánkat, vegyes színvonalú kiadványaival, a Magyar Illusztrátorok Társasága pedig csupán szóróanyagait mutatta be tagjairól. Jövőre Magyarország lesz a rendezvény díszvendége, s remélhetjük, hogy a magyar gyermekirodalom és könyvművészet színvonalasabban jelenik majd meg.

A mi Andersenünk című kiállításon tizenhat kortárs művész állítja ki képeit. Kölcsönkaptuk ezen kívül Matyi Ágotának és Orosz Klaudiának a jelenleg is műsoron lévő bábdarabokhoz készült bábterveit. Az OSZK Hold utcai Diafilmtárban őrzik a diákhoz készült eredeti grafikákat, ezekből is kölcsönöztünk. Az illusztrációt tágan értelmezve elkértük Fábrián Eta textiles iparművész babáit, melyeket *A császár új ruhája* című meséhez készített. Továbbra is foglalkoztatták Andersen művei, s elkészítette *A Tündérdomb* szereplőit, valamint Andersent, az Árnyékát, s Jenny Lind énekesnőt korhű ruhában.

A rendíthetetlen ólomkatona című mese kapcsán elkértük Bánfalvi Gábor ólomkatona-öntő Napóleon korabeli hadseregét, aki a kiállítás kedvéért tanulmányozta Andersen papírkivágásait, hogy milyen színeket használt a katonai egyenruhához – így igazi meseszereplőnk született. A Színházi Intézet bábgyűjteményében kutattuk az árnyjátékok történetét. Anyagokat kölcsönöztünk még az Iparművészeti Múzeum, a Kiscelli Múzeum és a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből.

Az Andersen-adaptációk gyűjtése során tapasztaltuk, hogy folyamatosan írják át műveit színpadra, filmre, hangjátékként. Rengeteg tanácsot és információt adott ezen a téren Balázs Ágnes, aki színházi szakember és író egy személyben. A Magyar Színház, a Kolibri Színház, a Nemzeti Színház, a Vaskakas Bábszínház egyaránt segítette munkánkat. A Kolibriban Zalán Tibor *SHÓWKIRÁLYNŐ* című adaptációja, melyből részlet hangzott el a megnyitón, jelenleg is műsoron van.

Hans Christian Andersen rendkívül ellentmondásos személyiség volt. Mindenáron híres ember akart lenni, ugyanakkor megvetette a nagyravágyást. Szeretett tetszeni, de kigúnyolta a hiúságot. Kereste a hatalmasok társaságát, miközben leírta a hatalom deformáló erejét. Ószinte és természetes volt,



A „Tündérdomb” bábfigurái

s melyért megküzdött – elérte, bár nem színészként vagy táncosként, sőt énekes sem lett. Magányosan élt, ugyanakkor milliók ismerték. Agglegény élete és rigolyái legendások. Egyetlen szerelméről tudunk, Jenny Lindről, a svéd énekesnőről, aki nem viszonzta érzelmeit. Életformául az utazást választotta, háza nem volt, egész életében vendégeskedett.

Irodalmi munkásságában a gyermeki lelkesedés és a pengeéles gúny kettőssége jelenik meg. A mesét mint műfajt tudatosan választotta, kutatta lehetőségeit. Rájött, hogy az emberi lélekről minden elmondható a meséken keresztül a gyermekeknek s a felnőtteknek egyaránt. Ráébredt az illusztráció fontosságára, sikeréhez hozzájárult, hogy meséit gyönyörű illusztrációkkal jelentette meg. 1859-ig Vilhelm Pedersen rajzolt könyveihez, utána Lorenz Froelich.

Érzékenysége és fantáziája révén emberi lelket lehel az őt körülvevő tárgyakba, a növényekbe, az állatokba. A mese és valóság keveredik írásaiban: „Egész közvetlen környezetem mintha csak képzeletem megpezsdítésére szolgált volna...” – fogalmazta meg *Életem meséje* című művében. Tudta, hogy a mese lényege a történetmesélés, az irodalmi szalonokban gyakran és szívesen olvasott fel. „Meséimet a természetes beszéd formájában vettem papírra.” Írásaiban a központozás ugyanazt a célt szolgálta: odarakta a felkiáltójelet, ahová a hangsúlyt szerette volna tenni, ugyanígy szakította meg a mondatot vesszővel. Emiatt sokáig azt gondolták: nem tud helyesen írni.

Figyelemre méltó volt irodalomszervező tevékenysége: cél tudatosan utazott, megismerkedett kora művészeti életének nagyságaival, pl. Heinével, Schumannnal, Wagnerrel. Rómában találkozott a nagy dán klasszicista szobrászmesterrel, Bertel Thorvaldsennel, aki atyai jó barátja lett. Dickens őt tartotta a világ legnagyobb meseírójának. Levezetett Elizabeth Barrett Browninggal, aki utolsó versét 1861-ben a meseírónak címezte. Franciaországban megismerkedett Victor Hugo-val, Balzac-kal, Dumas-val. A magyarok közül barátjának vallotta Liszt Ferencet. Az 1840-es hamburgi Liszt-koncerten hallotta a *IX. magyar rapszodiát* a zeneszerző saját előadásában, így határozta el: meglátogatja hazánkat. Magyar vonatkozású, érdekes kapcsolat még: Mednyánszky Alajos magyar monda- és legendagyűjteményében szereplő elbeszélésből, *Az apa átkából* írta Andersen *A zsidólány* című történetét.

Utóélete is igen gazdag, több mint 120 nyelvre fordították le, s fordítják folyamatosan. Hatásfokát mutatja, hogy néhány meséje névtelenül terjedt el a világban, s a századforduló táján

önmagát sem kímélte. Szinte minden színházi műfajban kipróbálta magát, sőt babaruhát varrt bábjainak, árnyképeket tervezett, jelmez- és díszletterveket készített. Képzőművészeti munkáiban is meghaladta korát, montázsait Kass János Matisse alkotásaival rokonítja. Van Gogh nagyra értékelte fantáziadús grafikáit. Gyönyörű, olykor ijesztő papírkivágásokat, árnyképeket készített. A siker, melyre oly nagyon vágyott,

folklóralappá lényegült át (*Kis Kolozs meg Nagy Kolozs*). Művei nemcsak kortársait inspirálták, hanem a későbbi művészeket is. Madách *Az ember tragédiájában* Ádám alakjának megformálásánál figyelembe vette Andersen *Ahasvérus* című drámai költeményét. Nagy hatással volt a meseírókra, a társművészetekre, az impresszionista prózára. Zenei adaptációt készített Sztaravinszkij, Honegger, Ránki György.

Dániában hatalmas tisztelet övezi, Koppenhágában sugárutat neveztek el róla, s a tengerparton ül *A kis habléány* szobra (*Den Lille Havfrue*, Hans Edvard Eriksen alkotása, 1913). Koppenhága főterén (Radhus plads) és a Rosenborgi Királyi Kastélyban is látható egy-egy Andersen-szobor. Odensében emlékhelyet rendeztek be szülőházában (Munkemollestraede 3-5.), valamint Hans Christian Andersen Múzeumot is (Hans Jensenstraede 35-41.), melyben bemutatják emléktárgyait, rajzait, papír- és árnyképkivágásait, portréit, fotóit; 1905-től gyűjtik műveinek külföldi kiadásait – köztük a magyarokat is. A rotundának nevezett termet Niels Larsen Stevns 1929-1931 között készített körképe díszíti, mely a nagy mesemondó életútját ábrázolja. Utazásait egy művészi paraván-fotómontázs reprezentálja. 1950 óta minden április 2-án, az író születésnapján, felolvasónapot tartanak a múzeumban. Koppenhágai lakóháza az északi városnegyedben (Nyhavn 67., 1845-67-ig) műemlék.

1975-ben a Szovjetunióban Szavcsenkó építész tervei alapján felépítették Andersengrad gyermekvárost. Több irodalmi folyóirat választotta Andersen nevét, pl. a kortárs olasz gyermekirodalmi folyóirat, az *Andersen*.

Az International Books on Board for Youngs nemzetközi gyermekirodalmi szervezet 1956-ban alapította az Andersen-díjat, melyet írók és illusztrátorok vehetnek át gyermekművészeti munkásságuk elismeréseként. Néhány Andersen-díjas a közelmúltból: Schmidt, Annie M. G. (*Macskák társasága*), Lindgren, Astrid (*Pirosházi történetek*), Rényi Krisztina illusztrátor pedig Andersen-diplomát vehetett át 2004-ben.

Számomra tanulságos volt végigkövetni Andersen életútját, s látni azt, hogyan használták fel munkásságát a művészeti élet majd' minden ágában. Kiállításunk mellé elkészítettem Andersen műveinek magyar nyelven megjelent válogatott bibliográfiáját, valamint meséinek összehasonlító címbibliográfiáját.

Emőd Teréz

A kiállítás forgatókönyvét írták: Emőd Teréz és Püske Anikó
Látványterv: Kemény Gyula



„A császár új ruhája” (Fabián Eta)

Ady, Móricz és nemcsak klasszikusok

Beszélgetés Hegyi Katalinnal, a Kézirattár munkatársával

– A magyar-történelem szakos diploma megszerzése után a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárában kezdtem dolgozni. Mennyiben különbözött ez a munka jelenlegi kéziratári tevékenységedtől?

– 1982 áprilisától kezdtem dolgozni a Hangtárban, ahová Kabdebó Lóránt, az akkori osztályvezető hívott, miután egy konferencián találkoztunk. Lóránt mindenhol magával vitt, gyakorlatilag tartottam a mikrofont és kezeltem a magnót, miközben rengeteget tanultam. Rendezvényekre jártam hangfelvételeket készíteni, összeolvastam a hanganyagokat, katalóguscédulákat készítettem. Egy idő után nyomasztani kezdett a felelősség, hogy ilyen fiatalon nem fogok tudni interjúkat készíteni, s arra gondoltam, váltanom kellene. Amikor lehetőségem adódott, átmentem a Kézirattárba dolgozni, miután Kabdebóval és Láng Józseffel, a Kézirattár akkori osztályvezetőjével megegyeztünk. A Móricz-hagyaték feldolgozásának dandárja már megvolt, a revízió, illetve az apró munkák, a resztlük maradtak, de a hátralevő másfél év alatt a Móricz-hagyaték egésze átment a kezemen. A Kézirattár lett az a hely, ahol megalapozhattam későbbi tudásomat. Most pedig úgy gondolom, ha interjúkat szeretnék készíteni egy-egy íróval, Maróti István és a hangtárosok biztosan megengednék: van egy-két olyan kortárs író, akiket jól ismerek, elképzelhető, hogy egyszer meginterjúvolom őket.

– Ha jól tudom, fő kutatási területed a *Nyugat* első nemzedéke, ezen belül Ady és Móricz, valamint Szentkuthy Miklós életműve. Hogyan választottad éppen őket, mi ragadott meg bennük? Egyéniségük vagy inkább a műveik?

– Nem feltétlenül szabadon választott dolog, hogy ki kivel foglalkozik egy munkahelyen, de bizonyos lehetőség mindig adódott arra, hogy eldöntsem, kivel szeretnék foglalkozni adott kereteken belül. Szentkuthy Miklóst hangtári munkám során ismertem meg. Kabdebó Lóránt ötlete volt, hogy életmű-interjúkat készítsen. Szerencsés pillanatban kereste meg Szentkuthyt, aki éppen ekkoriban lábalt ki depressziójából. Az írók szinte misztikus köd vette körül, megközelíthetetlennek tartották irodalmi körökben. Minden tekintetben óriás volt: szellemi teljesítménye, alkotásainak mennyisége, termete mind ezt igazolták. Szentkuthy hajlandónak mutatkozott az életmű-interjúra, és 1983 januárjától május végéig hetente két alkalommal, minden szerdán és szombaton nála voltunk, általában délelőtt tíz órától délután fél négyig.

– Kész regényt mondhatott magnóra...

– Igen, ebből született a hatalmas *Frivolitások és hitvallások* című kötet. Szentkuthy nagyon szerette, ha közönsége volt, inspirálta. Ezért mindig egy kis hölgykoszorú vette körül: a felesége, Dollyka, Tompa Mária, aki szellemi és érzelmi társa, múzsája volt, és én. Kabdebó kérdéseire válaszolt, és nekünk produkálta magát. Szerette, hogy kicsi, vékony vagyok, és nagyon figyelek. Kati-Matyitól Blaue Bluméig számtalan néven hívott. A kisgyerektől a nőig minden voltam – ha nem festettem ki magam, beküldött a fürdőszobába sminkelni, nem bírta elviselni, ha nincsenek ilyen külsőségek. Nyilván összefüggött ez álarcok iránti rajongásával. Megismertem őt, megfogott a személyisége, ezért elkezdtem érdeklődni az írásai iránt is. Bevallottam, hogy semmit nem olvastam tőle, de ez egyáltalán nem zavarta, nem ezek alapján ítélte meg az embereket.

A monumentális beszélgetéseket gépelés után összeolvastam, s ezekből rengeteg ismeretanyagra tettem szert. Szentkuthynak en-

ciklopédikus műveltsége volt, valószínűleg az utolsó polihistorok közé tartozott: épp olyan járatos volt a fizikában, matematikában, orvostudományban, természettudományokban, mint a művészetek világában. Gyakori találkozásaink végül öt évig, 1988-ban bekövetkezett haláláig tartottak. Miután befejeztük az életmű-interjút, Szentkuthy könyvtárának rendezésében vettem részt, szintén hetente kétszer, a kutatónapomon és szombaton. Annyira mélyen megismertem, hogy amikor később olvastam valamelyik szépirodalmi művét, már nem azt az elvont vagy nehéz szöveget láttam, hanem őt ismertem fel minden gondolatában.

– S milyen ember volt?

– Nekem nagyszerű, csodálatos ember, színes egyéniség, világirodalmi mércével is egyedi és különleges. Nagyon intenzíven élt, a mélypontokat és a tetőpontokat egyaránt, rendkívül érzékeny, szenvedélyes volt. És végtelenül okos. A racionalitás és a szenzibilitás is magas szinten és egyenlő mértékben jellemezte. Maga a kor, amiben élt, szintén sokféle szörnyűséggel volt terhes, emiatt sem adatott neki könnyű sors. 1908-tól 1988-ig élt. Ez a nyolcvan év a magyar és a világtörténelemben is rendkívüli volt. A zsidóüldözés, a sztálinizmus, a kitelepítések mind veszélyeztették egzisztenciális létét, a szocialista éra sem volt az ő világa. Élete végén érezte magát talán a legjobban, a szellemileg enyhülő, nyitottabbá váló légkörben. Nyolcvanadik születésnapján a Kossuth-díjnak gyermekesen örült.

Móricz Zsigmonddal úgy kezdtem el foglalkozni, hogy a Kézirattárban sokakkal együtt részt vettem hagyatékának feldolgozásában. Az ő esetében biztosan a művei hatottak rám elsődlegesen, a személyisége csak később. Amit gimnáziumban tanultam róla, ahhoz képest sokkal színesebbé vált, nemcsak az egyénisége, hanem az írásai is. Csupán a szomorú és a drámai elbeszéléseit ismertem, nagyon meglepett, hogy milyen napsugaras és sokszínű tud lenni. Szerkesztettem a kéziratkatalógusát, ami sajnos máig nem jelent meg. Mélyen beleástam magam írói módszereibe műveinek sajtó alá rendezése során, melyek az Unikornis Kiadónál, illetve az Osiris Kiadónál jelentek meg. Összesen tizenegy Móricz-kötetet rendeztem sajtó alá, Bagó Ilona kolléganóm is készített Móricz-köteteket. A legnagyobb felfedezés akkor történt Móricz-cal kapcsolatban, mikor az Osiris Kiadó számára az összes elbeszélést összegyűjtöttük: 1925-ig én, onnantól Bagó Ilona. Az ultima manus elvét követve olvastam össze a szövegeket, s szembesültem vele, hogy komoly szövegromlások vannak a második világháború után kiadott műveiben. Egy apró példa: a *Fillentő* című elbeszélésben, ami alsó tagozatos kötelező olvasmány, az szerepel, hogy a bírót kikötözték a fához – az eredeti szövegben kolozsvári bírót írt Móricz. Szóval a kolozsvári szót képesek voltak lehúzni. Precíz összeolvasások után komoly eltéréseket találtam. Bekezdéseket hagytak ki: ha az első világháborúban az orosz katonák elítélendő dolgot csináltak, azokat kihúzták. Akadtak olyan elbeszélések, amelyek végére bekezdéseket toldottak, szájbarágós tanulságot, ami



Hegyi Katalin
muzeológus, irodalomtörténész

teljesen idegen Móricztól. 1925-ig megjelent elbeszéléseiből két vastkos kötetet adott ki az Osiris, ennek utószavában jó néhány ilyen felfedezésemet megírtam. Ez a szöveg már hitelesnek mondható. Olvastam naplóját, levelezéseit, és rájöttem, milyen szoros szimbiózisban van Móricz szemléisége, élete és alkotásai, ami hozzásegített mind az adott mű, mind az író árnyaltabb megértéséhez.

Ebből következik, hogy általában nem értek egyet azzal a felfogással, hogy csak a szöveg, a mű számít; igenis számít, hogy melyik korban, ki írta. Számtalanszor tapasztaljuk, hogy ugyanazt a témát sokan feldolgozták, egészen más szemlélettel, más aspektusból; ezt önmagában is érdekesnek tartom. Az én egyéniségemhez ez a megközelítés közelebb áll, mintha kizárólag csak a szöveggel foglalkoznák. Irodalmi muzeológusként eleve kizárt, hogy ne tartsam fontosnak az életrajzot, embert, tárgyat, hagyatékot. De nem vonom kétségbe, hogy a legfontosabb és mindennél fontosabb a mű maga. Úgy gondolom, hogy az új (már nem is annyira új) irodalomelméleti iskolák azért hódítottak oly elsősorban nálunk, mert elég volt abból, hogy kultúrpolitikai megfontolásból magyarázzunk félre irodalmi alkotásokat. Épp ezért nagyon fontos ez az irányzat. De a fürdővízzel nem kell a gyereket is kiönteni.

A harmadik irodalmár, akivel foglalkozom: Ady Endre. Gimnáziumban nagy „szerelmem” volt. A róla kialakult képem mit sem változott, csak árnyalódott, gazdagodott. Amikor elkezdtem a múzeumban dolgozni, anyagi megfontolásokból elvállaltam, hogy az Ady-bibliográfiához anyagot gyűjtsék. Vitályos Lászlónak szállítottam az Akadémiai Könyvtárba adatokat. A gyerekeim születése után abbahagytam ezt a munkát. Jó néhány évvel később megkeresett Koczás Sándor, a kritikai kiadás vezetője, és megkérdezte, részt vennék-e a kutatásban. Az volt a célja, hogy minden gyűjteményből, ahol Ady-kéziratok találhatók, legyen egy belső munkatárs, aki részt vesz a munkálatokban. Gondolkodtam az ajánlatán és elvállaltam: az Ady Endre-levelezéskötet összeállításában kellett szerepet vállalnom, amit Vitályos László vezet máig, a nagy Ady-kutató nemzedék egyik utolsó mohikánja. Ha végiggondolom a pályámat, a legtöbbet Kabdebó Lóránttól, Láng Józseftől, Koczás Sándortól és Vitályos Lászlótól tanultam. Amikor Sára Péter, az Ady-hagyaték gondozója nyugdíjba ment, óhatatlanul rám testálódott a feladat, hogy a költő hagyatékával foglalkozzam. Rendeztem két Ady-kiállítást, melyek során az összes tár gyűjteményét megismertem.

– Ady és Csinszka közös lakását ki rendezte be?

– Sára Péter munkáját dicséri, Ady századik születésnapjára készült el 1977-ben, később Sárdy Jánosné tartotta karban. Hornung Barbarával nagyon jó kezekbe került ez a lakásmúzeum, nemcsak tárlatot vezet, programokat is szervez. Néhány éve kezdeményeztük egy új kiállítás-vezető megírását, amit Fráter Zoltánra bízunk. Ha ma megkérnek, hogy nyilvánosság előtt beszéljek, csak erről a három szerzőről vállalnék bármiféle népszerűsítő vagy tudományos előadást. Úgy gondolom, hiába csak a jéghegy csúcsát tudom elmondani, akkor is fontos, hogy sokat tudjak, mert magabiztossá tesz, és érdekesebb lehet az előadásom vagy tárlatvezetésem. Nem győzöm hangoztatni: ez nem azt jelenti, hogy mindent tudok; egyre többet tudok, és így egyre inkább merek beszélni ezekről a szerzőkről.

– Tavaly nyílt meg a Móricz Zsigmond születésének 125. évfordulójára rendezett kiállításod *Életem regénye* címmel. Ezt kifejezetten összefoglaló, szintetizáló jelleggel készítettéd? Mi volt a vezérfonal?

– Igen, szintetizáló szándékkal készítettem, úgy vélem, nem is tehettem volna másként az író 125. születésnapján. Móricz Zsigmondról egy háromtermes kiállítást úgy érdemes csinálni, ha életmű-kiállítást próbálunk készíteni. Természetesen nem tudtam műveinek minden részletére kitérni, meg kellett szabni a határokat. Még Bagó Ilonával közösen

találtuk ki, hogy az *Életem regénye* címet adjuk a kiállításnak. Aztán kollégáim az emlékévként tervezett József Attila-kiállítással kezdett foglalkozni. Újra elolvastam a regényt, eldöntöttem, ez lesz a kiállítás vezérfonala, hiszen maga a mű is szintetizáló jellegű, nem pusztán életrajz, mindenről ír benne, ami élete során fontos volt számára. Hatvanéves, érett férfiként írta, egy egész élet volt már mögötte, három évvel később meg is halt, mondhatni élete végén született. Az emberek nem



Móricz Zsigmond az íróasztalánál

azért jönnek ide, hogy regényrészleteket bogarásszanak, tehát olyan dolgokat kerestem, amikhez nem lehet könnyen hozzáférni: kiválasztottam a levelezéseiből, naplójából olyan idézeteket, amik általános érvényűnek tekinthetők, és nem tartoznak a vájkálás kategóriájába. Emellett életrajzi ihletettséggű regényeiből válogattam: a *Légy jó mindhalálig*ből és az *Életem regényéből*. Móricz műveinek első kiadásai mindhárom termen végigvonulnak, tehát mindegyik megtalálható a kiállításban. Alaposan kell ismerni egy hagyatékot ahhoz, hogy jó kiállítás szülessék, mert minden író és minden hagyaték más. Van, akinek nagyon sok tárgyi emléke megmaradt, s akad, akinek alig. Móricz esetében sok minden maradt fenn, de mindent nem állíthattunk ki, mert akkor egy zsilbásár vagy ócskapiac benyomását keltette volna. Fontosnak tartottam, hogy áttekinthető és elegáns legyen a kiállítás, mivel Móricz is elegáns, igényesen puritán író volt, ami életvitelében és írásában szintén tetten érhető.

A rendelkezésre álló három teremből az első és a harmadik nagyknak mondható, a középső terem kicsi. Az első terem a gyermekkor és az írói indulás, élete első szakaszának a tere, tehát Holics Jankával való házasságának végéig tart. Ekkor alakult ki a személyisége, s az az intenzitás és érzékenység, amellyel élt, és ami az írókat általában jellemzi.

Móricz sok tragédián és drámai helyzeten ment keresztül, mégis egészséges lélekkel tudta feldolgozni ezeket, és tovább tudott lépni; aktívan élt, nem nevezhető depresszióra hajlamos írónak. Meggyőződésem szerint ez annak köszönhető, hogy szülei biztos családi fészket, meleget adtak neki, ami jó alapot biztosított. Janka ennek a gyermekkori családi biztonságnak volt folytatója, legjobban az vonzotta a szerelmen kívül, hogy Janka rendkívül biztos értékrenddel bírt, puritán volt és takarékos, ám igényes is, Móricz biztos támaszát érezhette benne, akire mindig lehet számítani. Janka okos és intelligens nő volt, érzékeny is, Móriczra inspirálóan hatott, személye mindvégig megmaradt az író műveiben. 1925-ben tragikus körülmények között halt meg (öngyilkos lett), Móricz még sokáig nem tudta elengedni, a naplójeljegyzéseiből úgy látom, hogy egészen 1936-ig kötődött hozzá, ekkori az utolsó bejegyzése Jankáról. Ebben jelentős szerepet játszott Litkei Erzsébet, Csibe, aki újra inspiratíván hatott rá.

– Aki intellektuálisan a partnere tudott lenni?

– Intellektuálisan nem. Holics Janka intellektuálisan is partnere tudott lenni, és inspirálta is. Litkei Erzsébet egy csiszolatlan gyémánt volt. Olyan természetességgel élt és beszélt, olyan zavartalanul mondta a csacsaságait, amiben Móricz friss pezsgést, friss gondolatokat és életszemléletet látott. Ebből újra ihletet tudott meríteni, így születtek a Csibe-novellák és az *Árvácska* című regény. A középső terem kicsi és hosszúka, ebben emlékeztem meg második feleségéről, Simonyi Mária színésznőről, aki értékes ember volt, de amit Móricz várt tőle, nem tudta teljesíteni: nem inspirálta az író. A színpad is itt kapott helyet, ami meghódíthatatlan területnek bizonyult Móricz számára. Érezte, hogy nem tökéletes, amit csinál; noha színművek tömkelegét írta, sikeres csak három-négy darabja volt. A két nagy szimbolikus kép: a Simonyi Máriáról készített sztárfotó, valamint Móricz Zsigmond, amint egyedül ül a nézőtéren, derűsen mosolyog és távolról nézi Simonyi Máriát – ez már általam kreált kép. A színpad és a színház világában való magányosságát érzékeltetem és mutatom be ezzel.

Az utolsó terem volt számomra a legfontosabb abból a szempontból, hogy irodalomtörténeti munkásságát, alkotásait itt mutathattam meg. Szerkesztette a *Nyugatot*, a *Kelet Népe* folyóiratot, és riportokat is írt. Egy dolgozószoza enteriőrjét kívántuk felidézni, amelynek kialakításában Kemény Gyula és Benkő Andrea is közreműködött. A koncepciót én gondoltam ki, látványelemekben és hangulatban ők valósították meg. Itt szerepel egy az 1930-as évek elején készült dolgozószozabai fotó, amit a megnyitó meghívójára is rátettünk. Ez egy tárgyi anyagban nagyon gazdag fénykép; ha valamelyik látogató veszi a fáradságot és megnézi: vajon a képen látható tárgyak közül miket tudtunk kiállítani, akkor nem kell szégyenkezniük. E kiállítás tartalmilag és muzeológiai szempontból is jól reprezentálja a Petőfi Irodalmi Múzeumot, minden, amit őrzünk, gyűjtünk, itt életre kelt. Bebizonyosodott, hogy van értelme, ha elteszünk egy régi könyvet, egy csorbult kávéscsészét, egy kiszakadt bútordarabot, elhordott csizmát, melyek mind Móricz Zsigmondé voltak; életre keltek és funkciójuk lett. Életemben ez az első olyan kiállítás, amire ha visszagondolok, nem érzem úgy, hogy valamit másképpen kellett volna csinálnom. Ez nem azt jelenti, hogy nem lehetett volna jobbat rendezni, vagy ugyanilyen jól másként.

– Két újdonságot szeretném, ha megemlítenél, amik a kiállítás kapcsán kerültek elő. Egy fotóra és egy könyvről gondolkodom.

– Elsősorban filológus vagyok és alap kutatásokkal foglalkozom, a Kézirattárban végeztük a hagyaték feldolgozását, és minden rokont megkerestünk. Minden relikviát és fényképet (legalább 500 darab) végignézttem, így bukkantam rá új dolgokra. Egy kettőtört fotót is így fedeztem fel, melyen a fiatal Móricz és Janka látható. Ez egy 3x5 cm-es kicsi fénykép, megsárgult, alig lehet látni rajta valamit, de a digitális technika segítségével T. Nagy György rekonstruálni tudta, s most először van kiállítva. A másik újdonság az ún. *Fehér könyv*. Még az 1979-ben megjelent Kiss Tamás *Így élt Móricz Zsigmond* című kötetben láttam egy fényképet erről a könyvecskéről, de sem közgyűjteményben, sem az unokáknál, sem Kiss Ferenc magángyűjteményénél nem találtam. Tavaly szeptember 11-én Prügnyön nyílt egy Móricz-kiállítás, ahol megsúgták, kihez forduljak. Ekkor már egy évet áldoztam arra, hogy megtaláljam. Borda Lajos antikváriushoz irányítottak s végül nála leltem meg ezt a több mint 300 oldalas könyvet. Móricz Zsigmond első elbeszélése ebben található, sok-sok rajzzal és jegyzetekkel. Fontos kultikus tárgya a Móricz-hagyaték, ezért nagy öröm számomra, hogy a múzeum vezetése egyhangúlag úgy döntött, azonnal megvesszük és éppen ebben a kiállításban mutathattuk be először. Akad még jó néhány apróság,

amit most találtam meg, így bukkantam rá a rokonoknál arra a *Légy jó mindhalálig* dedikációra, amit már képeslapként is kiadtunk, s eddig nem volt publikus.

– Számos kötetet szerkesztettél, rendeztél sajtó alá. Ezek közül melyek voltak számodra különösen fontosak vagy kedvesek?

– Kettőt emelek ki. Az egyik Ady levelezéskötete, amit Vitályos Lászlóval együtt csináltam. Ez kritikai kiadás, az itt szerzett szöveggondozói, szerkesztési tapasztalataim épültek be Móricz Zsigmond műveinek sajtó alá rendezésébe. A másik, számomra talán a legfontosabb, a két Móricz Zsigmond-elbeszélőkötet, amikről már beszéltem.

A többi, a Heltai Jenő-, Csáth Géza-, Szép Ernő- vagy Krúdy Gyula-köteteket is becsületesen készítettem el, de nem foglalkoztam az életműveikkel olyan mélyen. Mint olvasmányélmények fontosak, de szakmailag, filológiailag nem voltak rám akkora hatással, mint Ady és Móricz.

– Milyen szempontokat követsz egy kiállítás összeállításakor?

– Rendeztünk egy kiállítást a nőirókról Benkő Andrea vezetésével. A régi irodalmi részt Benkő Andrea, a XIX. századit Ratzky Rita, a XX. századit pedig Petrányi Ilona és én készítettük. Az volt a feladat, hogy a XX. század női íróit összegyűjtsük, kialakítsunk egy rendszert, a hangsúlyok megfelelő arányúak legyenek. Ez egy összefoglaló kiállítás volt, nem kellett minden életműben elmélyedni, ebben az esetben másfajta nehézségekkel szembesültem, mint amikor egyetlen életművel foglalkoztam.

Bagó Ilonával a József Attila Színházban *Móricz és a színház* című tárlatot készítettük 1992-ben. Tehát Móricz életművéből a színházra fókuszáltunk: az egyfelvonásosoktól a nagyobb színművekig mindent számba vettünk, igyekeztük bemutatni az akkori színészeket és színésznőket a korabeli színházakkal, színpadtervekkel együtt.

Az Adyról készített kamarakiállítás egy kis teremben volt, olyan dolgot kellett kitalálni, ami ebbe a térbe belefért és mégis mindent felölt. A *Vér és arany* című verseskötetet választottam, mert úgy gondoltam, szerkezete, a költő által kialakított hét ciklus átfogja az egész életművet.

Az Ady-életműkiállításnál a legnagyobb gondot az jelentette, hogy Ady Endrének nincs annyi relikviája, mint például Móricznak, illetve ami van, az Ady-lakásban található. Ezt a tárlatot a helyszínekre alapoztam, mivel szemléletét ezek határozták meg: Érmindszent, Nagyvárad, Budapest és Párizs voltak élete meghatározó színterei, ezek alakították látásmódját. Elsősorban a fotókkal tudtunk atmoszférát teremteni, Kemény Gyula ötlete volt, hogy hatalmasra nagyítsuk a városképeket, Érmindszentet pedig Ady csónakos fejfájával szimbolizáltuk: maga a fejfa is több értelmezési lehetőséget kínált, melyek mindegyike közel állt a költőhöz. Néhány relikviát is kiállítottunk, amik szépek mint tárgyak, és személyes, szinte szimbolikus utalások az illetőre. Láthatták Ady kalapját, amit Cseh Tamás is megénekelte, a költő török nyakkendőjét, Léda lila selyemsálját, Csinszka gyönyörű brossát. Maga az irodalom szöveg, tehát egyensúlyt kellett találnom az írott és a képi anyag között.

– Mik a további terveid, amiket a közeljövőben szeretnél megvalósítani?

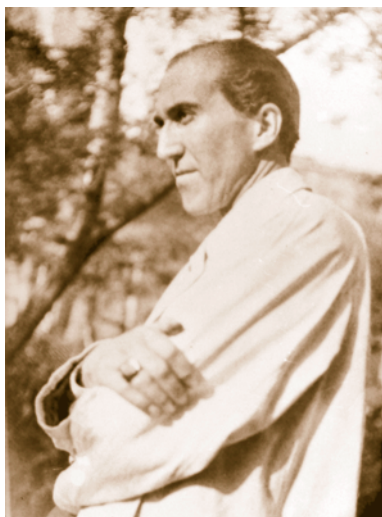
– A kiállítás-építés terén leghőbb vágyam Szentkuthy Miklós századik születésnapjára méltó tárlat létrehozása. Szentkuthy teljesen más jellegű személyiség, mint akiről eddig készítettem kiállítást. Szinte hajszálpontosan tudom, mit és hogyan kívánok elhelyezni, de ehhez sok pénzre lesz szükség. Ez ügyben nemcsak a kulturális minisztériumnál és a múzeumnál kell lobbizni, hanem tévécsatornáktól kezdve a divatlapokon keresztül minden fórumon. A Szentkuthy-kiállítás lesz életem utolsó tárlata, 2008-ban. Életmű-kiállítás lesz, barokkos túltengés fogja jellemelni, ellentétben eddigi letisztult és logikára felfűzött munkáimmal.

Kavalkádot akarok, a „káoszban a rendet”, mert Szentkuthy ilyen volt. A megnyitót is fergetegesre tervezem, már legalább tíz éve megálmodtam a koreográfiáját. Szentkuthy Miklós hagyatékát nagyjából feldolgoztam, de a katalóguscédulákat számítógépre kell vinnem, hogy adatházisban hozzáférhetővé tegyem 2008-ig. Ha ezt teljesítem, úgy érzem, alapkutatóként és kéziratárosként is teljesítettem kötelességemet. Ezt tartom az elsődleges és legfontosabb feladatnak. E munka során óhatatlanul újra a kezembe kerül minden kézirat, így már mostantól az elképzeléseim, a koncepcióm szerint tudom szortírozni őket. Mórícztól kiderült, hogy nagyon szeretik az olvasók, a tárlat hatalmas visszhangot váltott ki a közönségből, ami nagy meglepetést okozott számomra – nem gondoltam, hogy ekkora reneszánsza lehetséges egy írónak. Szentkuthynál erre nem számíthatok, ő nem ilyen népszerű, viszont a személyiség bemutatásával, a megfelelő szövegek kiválasztásával talán rá tudok majd venni látogatókat, hogy kézbe vegyék Szentkuthyt. Feltétlenül olvassák el a *Frivolitások és hitvallások* című életmű-interjú kötetét, utána könnyebben be tudják fogadni Szentkuthy többi írását is. Nemcsak a kánonban számon tartott klasszikusoktól érdemes olvasni, hanem bizony Szentkuthytól is, hisz gondolatai teljesen új szint képesek hozni életünkbe.

Másik tervem, hogy a Móríc Zsigmond-vándorkiállításához, illetve az életmű-kiállításához készült katalógus megjelenjék. Ha további Móríc-köteteket jelentet meg az Osiris Kiadó, azok sajtó alá rendezésében természetesen szeretnék részt venni, hogy az ultima manus elve érvényesüljön ezentúl mindig. Még egy Móríc Zsigmonddal kapcsolatos tervünk: a noran Kiadóval szeretnénk publikálni Móríc Zsigmond, Holics Janka és Simonyi Mária levelezését.

Szentkuthy Miklós születésének századik évfordulójára ünnepi fotóalbumot szeretnénk publikálni, amit Tompa Máriával állítanánk össze a Petőfi Irodalmi Múzeum kiadványaként. A hagyatékában több ezer fénykép maradt fenn, fizikai képtelenség mindet közrebocsátani, és szűk-ségtelen is. Én leginkább a Szentkuthy és a nők témájú fényképeket kívánom bemutatni, melléjük szövegrészleteket helyezve; az író sok fényképet csináltatott szerelmeiről olyan neves fotósokkal, mint Streliszky, Angelo vagy Máté Olga, vagyis az 1920-as, '30-as évek jelentős budapesti műtermi fényképészeivel. A képeskönyv érdekes lehet mind fotó- és kultúrtörténeti szempontból, mind Szentkuthy életrajza szempontjából, s talán a szélesebb közönség érdeklődésére is számot tarthat. Nagyon fontos feladatommak tekintem, hogy a kultúra iránt érdeklődők minél nagyobb körében népszerűsítsem az irodalmat.

Sulyok Bernadett



Szentkuthy Miklós

Majális két helyszínen

Rendezvényeink a Múzeumi Világnap alkalmából

A Magyar Nemzeti Múzeum tizedik alkalommal rendezte meg a hazai közgyűjteményeket bemutató Múzeumok Majálisát 2005. május 21-22-én a Múzeumkertben. Az ICOM (International Council of Museums) ez évi jelszava: Múzeumok – kultúrákat összekötő hidak. A Petőfi Irodalmi Múzeum negyedik alkalommal vett részt a kétnapos programon, ahol arra helyeztük a hangsúlyt, hogy az érdeklődők tájékozódhassanak kiállításainkról, programjainkról, nyári rendezvény-sorozatunkról, a *Palotakerti estékről*, megtalálják kiadványainkat és megismerkedjenek tevékenységi köreinkkel.

Mivel május 22-én, vasárnap a Károlyi-palota kertjében rendeztük intézményünk Irodalmi Majálisát, ezért a Múzeumkertben szombaton szerepeltünk több programmal. A Kosbor együttes műsorát hallhatták az Arany János-szoborszínpadon, megzenésített verseket játszottak, délelőtt és délután kézműves foglalkozással vártuk a gyerekeket. A legnagyobb sikert új képeslap-sorozataink aratták: a *Kis magyar irodalmi herbárium* című kerti tárlatunkhoz készült, az *Életem regénye* című pedig Móríc Zsigmond-kiállításunkhoz. Külön csemege a gyűjtőknek a magyar írók személyes tárgyait, relikviáit bemutató néhány képeslapunk.

Az Irodalmi Majálist másodszer rendeztük meg változatos kínálattal, sokféle érdekességgel. Elsőként Ratzky Rita főigazgató asszony átadta a Petőfi Irodalmi Múzeum által tavaly alapított Fáma-díjat az idei két kitüntetettnek: Varga Katalinnak, a Kéziratár főosztályvezetőjének, és Tarján Tamás irodalomtörténésznek. A kisgyermekek *Az ördög három aranyhajszála* című mesét élvezhették a Fábrika Bábszínház előadásában, később meséket hallgattak Moldvai Kiss Andrea és Havas Judit felolvasásában. Különböző kézműves foglalkozásokon is részt vehettek kisebbek és nagyobbak, akár a szülőikkel együtt: mesekönyv összeállításában, csempe- és üvegfestésben, dékupázásban és kavicsbevonásban próbálhatták ki magukat.

Ezúttal szabadtéren, a palotakert zöld gyepén adta elő Balassi Bálint *Szép magyar komédiáját* az Európai reneszánsz tisztelői társulat Lengyel Ferenc rendezésében. Ezt Szentmártoni Szabó Géznak a darabról szóló előadása vezette be. Az ókori görögöktől József Attiláig szerepeltek költők abban a válogatásban, amit bordalokból állítottak össze a békéscsabai Jókai Színház művészei, valamint Kobzos Kiss Tamás. „*Bor; ó égjünk, égjünk együtt el!*” című verses műsorában Hamvas Béla *A bor filozófiája* című írása egy-egy részlete képviselte a prózát.

A Nagy Könyv programsorozathoz kapcsolódott *Regények mérleget* című kerekasztal-beszélgetésünk, amelyen kortárs írók egy-egy számukra kedves klasszikus regényt választottak ki, egy fogalmazásban körülírták, s a közönségnek kellett rájönni, melyik regényről van szó. Békés Pál, Parti Nagy Lajos, Péterfy Gergely, Szabó T. Anna és Vámos Miklós készített feladványokat, a társalgást Váradi Júlia irodalmi szerkesztő vezette.

Hagyaték-elnevezéssel a Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött relikviák, kéziratok és kötetek bemutatására vállalkoztak az adott alkotót alaposan ismerő munkatársaink a nap folyamán: Babits Mihályról Kelevéz Ágnes, Jókai Mórról Kalla Zsuzsa, Márai Sándorról Mészáros Tibor, Móríc Zsigmondról Hegyi Katalin, Ottlik Gézaról Kovács Ida, Rejtő Jenőről Horváth Csaba, Szerb Antalról Petrányi Ilona beszélt, és mutatott be írott, illetve tárgyi emlékeket. A vállalkozó szelleműek írók, költők gyermekkori képei alapján tippelhetek, melyik fotóhoz ki tartozik. Rendhagyó tárlatvezetések és palotaismertetések kapcsolódtak a nap programjához, a látogatók természetesen mindegyiken ingyenesen vehettek részt. Az esti irodalmi házbizulit Gyárfás István és együttese zárta dzsesszkoncerttel.

Sulyok Bernadett

Múltak kútja III.

Csemegés a Petőfi Irodalmi Múzeum levéltári múltjából

Rovatunk a PIM hétköznapi működése során keletkezett hivatalos iratokból ad válogatást. A mostani közlés felidéri egy, a mainál jóval szerényebb technikai lehetőségekkel bíró korban a múzeumi (propaganda)munka főbb csapásirányait. Jelen forrásközlésünk nem az irodalmi muzeológusok hétköznapijait mutatja be, hanem az intézmény falain túllépve a PIM és a nagyközönség, illetve a vidéki irodalmi emlékhelyek kapcsolatáról nyújt tetszetős képet, holmi „száraz adatok hivatalos körlevél feltétellel” révén.

Szándékunk szerint „üzemi világlapunk” jelen rovata egyfajta korrajzot fest – nem világrengető eseményekről szólnak e „PIM(f)-akták”, ám a közölt szövegekből kitűnik: miképp zajolhatott a hatvanas évek elején a múzeumi propaganda, az „emlékhelyi számbavétel”, Budapesten és szerte az országban (hogy ebből mi valósult meg, az egy másik kérdés – erről nincsenek forrásaink). A publikált szövegeket lehetőség szerint betűhíven közlöm, a nyilvánvaló gépelési hibák javításával.

Néhány apró megjegyzés a dokumentumokhoz:

Lovarda: a PIM-nek helyet adó Károlyi-palotában egykoron istálló is működött, a múzeumi zsargon az egykori lólakosztályoknak helyet adó földszinti raktárhelyiségeket nevezi így.

Márványterem: minden valószínűség szerint a Petőfi Irodalmi Múzeum Díszterme.

Thuróczy Gergely

Hiába telt el idestova négy évtized a dokumentumok keletkezése óta, bizony van, ami azóta is változatlan intézményünkben: hisz látogatóink többsége manapság szintén a közoktatásban okuló diákokból kerül ki. Azonban míg annak idején üzemi kultúrházakban, színházakban és mozik előcsarnokában folyt a PIM propagálása, mára mondhatni megfordult a tendencia, sokkal nyitottabbak lettünk: múzeumunkban színházi előadások, filmvetítések, könyvbemutatók, irodalmi estek stb. zajlanak, nem csupán egyoldalú irodalmi kiállítás-központosság uralkodik falainkon belül. És hát persze valljuk be: elég röhejesen nézne ki a XXI. században, ha mondjuk a plázamozik popcorn-vételező pultjainál nem trendi termékeket, hanem irodalmi kiállításokat hirdetnének... Következzék tehát egy kis nosztalgikus ízelítő az „Amikor még nem volt Közönségkapcsolatok és Marketing Főosztályunk, és az Internet helyett népművelési autók szolgálták az információcserét, avagy rádiós propaganda-rotá-PR” című daliás időkből...

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

Budapest, V., Egyetem u. 16.

Telefon: 187-076, 184-600. G. H. 383-355.

863-01-10/1963

Dr. Lakatos László
osztályvezető elvtársnak,
Budapest, V.
Szalay u. 10.

Folyó évi január hó 18-án értekezletet tartottunk, amelyen az intézmény tudományos dolgozóin kívül részt vett Vízny Ottó elvtárs is. A megbeszélés célja azoknak a tennivalóknak a szám-

bavétele volt, amelyek közvetlenül vagy közvetve a múzeum látogatottságának az emelését és szélesebb megismertetését szabályozzák. Elképzeléseinket és határozatainkat a Főosztály tudomására szeretném hozni részben informatív célból, részben azért, mert az egyes intézkedéseknek olyan anyagi kihatása lehet, mely pillanatnyilag túlmegy a múzeum lehetőségein.

1. A múzeum jelenlegi látogatóinak a zöme az általános és középiskolai diákokból kerül ki. Ennek ellenére az a véleményünk, hogy még ezen a téren is számottevő lehetőségeink vannak a látogatottság emelése terén. A tanulók múzeumi látogatásának fokozása és a múzeumnak, mint a magyar irodalom szemléltető megismertetésének a pedagógiai munkába való eredményesebb beillesztése céljából megbeszélést tartunk a budapesti általános és középiskolai tanárokkal. Az értekezletre a Művelődésügyi Minisztérium és a Fővárosi Tanács illetékeseit is meghívjuk.

Felelős: Lengyel Dénes, Miklós Róbert.

2. A Propaganda Irodával együttműködve írói arcképsorozatot adunk ki, elsősorban középiskolák és önképzőkörök részére. [Lapszéli kéziratot megjegyzés: Rota.] Külön meghívóval felhívjuk a Szabó Ervin Könyvtár olvasóit kiállításaink látogatására. Útmutatók, leporellók, levelezőlapok és könyvjelzők kinyomtatásával felhívjuk a figyelmet a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállításaira. A kinyomtatásra kerülő anyagok tervének kidolgozásáért felelős: Balkányi Enikő.

[Lapszéli kéziratot megjegyzés: Miből? Kiadványtervben nem szerepel.]

3. Üvegezett tablót készítettünk kiállításaink propagálására fénykép- és facsimile anyaggal dekorálva, kb. 12 példányban. Ezt a tablót üzemi kultúrházakba, nagy iskolákba és főiskolákra, színházak és nagy mozik előcsarnokaiba kérnénk elhelyezni bizonyos meghatározott időtartamra.

A tabló megtervezéséért felelős: Vayer Lajosné és Varjas Béláné.

4. Magnetofon és diaposzítív vetítés segítségével korszerűsítjük munkánkat. Színes diaposzítívek segítségével bemutatunk egy-egy témakörben az országban szétszórta irodalmi emlékhelyeket, életrajzi és tárgyi vonatkozású témákat, melyeket magánra felvett előadás-szöveg és versmondás kíséri. Amíg más alkalmasabb hely nem szabadul fel erre a célra (lovarda), addig a márványteremben vagy a könyvtárban szerveznénk az ilyen előadásokat elsősorban iskolák részére.

A tervezet részletes kidolgozásáért felelős: Sára Péter és Illés Lászlóné.

5. Rendszeres rádió- és televízió-közléseket szervezünk. Azzal a javaslattal fordultunk a Rádióhoz, amelynek különben is egyik fontos feladatköre a magyar irodalom propagálása, hogy ismétlődő műsorszámokban vezesse végig a közönséget az Irodalmi Múzeum kiállításain olyképpen, hogy egy-egy előadás témája a múzeum egy-egy terme lenne. A rádióműsor tartalmazna rövid beszámolót azokról az életrajzi mozzanatokról és tárgyi emlékekről, amelyekkel a kiállítás foglalkozik, mindez szavalattal, s ha indokolt, zenével átszóve. A Rádió irodalmi osztályával már szóban közöltük a javaslatainkat, melyek érdeklék őket és abban állapodtunk meg, hogy próbaképpen egy ilyen előadást meg-

csinálunk, amelynek témája vagy Juhász Gyula vagy Batsányi lesz, Baróti Dezső szervezésében.

Felelős: Miklós Róbert és Horváth Márton.

Az egyes pontokkal kapcsolatos részletes terveinket informatív célból és egyes esetekben jóváhagyás céljából a Főosztály elé fogjuk terjeszteni.

Kérjük a Főosztály támogatását terveink megvalósításához.

Budapest, 1963. I. 30.

Horváth Márton
főigazgató

Pro domo:

A Múzeum kezdeményezése időszerű és helyes. Úgy tudom, már egy alkalommal meg akarták rendezni a tanárokkal való megbeszélést, de 4 tanár jelent meg összesen.

Az arcképsorozatot Xeroxon lehetne fillérékért előállítani.

Kiadványtervükben mindössze 1 ismertető és 1 vezető szerepel, ingyen terjeszthető propaganda anyag nem. Erre póthitelt kérnek?

A 3. pontban jelzett üveges tablókat népművelési autón lehetne járasi, falusi kultúrotthonokba eljuttatni. A Közművelődési Főosztály szívesen segítene.

A Propaganda Iroda havi 500.- forintos tiszteletdíjjal tart egy rádióösszekötőt, a Múzeum rádió propagandáját rá kell bízni.

63. 2. 14.

[Olvashatatlan aláírás]

Petőfi Irodalmi Múzeum
Horváth Márton főigazgató
H.

A Múzeum propaganda munkájának megjavítása érdekében hozott határozatokkal egyetértek. Az írói arcképek kinyomatását a Rota üzem xerox eljárással megoldhatná. A Művelődésügyi Minisztérium Közművelődési Főosztályával egyetértésben lehetséges lenne a Múzeum kis kiállításainak forgatása népművelési autók útján.

A Múzeum rádió propagandájának megoldása a Múzeumi Ismeretterjesztő Központ feladata.

A határozatok megvalósítását a Múzeumi Főosztály teljes erővel támogatja és külső szervekkel való tárgyalásokon – ha szükséges – személyesen is képviselteti magát.

63. 2. 25.

[Előző olvashatatlan aláírás]

Balassa

Gépirat, autográf aláírásokkal, pecséttel

Magyar Országos Levéltár XIX-I-4-t-2t.-PIM-66338-1963

(93. doboz)

Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Osztály iratai

És hogy némi fogalmunk legyen arról, hányan is fordultak meg a Ratkó-gyerekek közül annak idején múzeumunkban, következzenek egy hivatalos kimutatás, afféle statisztika. Az adatok arról árulkodnak, hogy vendégeink majd' 2/3-a kedvezményes árú belépőjeggyel látogatta múzeumunkat (köztük vélhetően több iskolás, semmint nyugdíjas avagy veterán akadt). És ha összevetjük akkori látogatottsági adatainkat a mai Isauragyerekek vonatkozásában, kiderül: 40 év alatt csak haladt valamennyit a világ szekere, s az előző iratban taglalt propaganda-módszereknel alighanem hatásosabbak a maiak, mert míg a '60-as évek elején évente átlagban 27-28 ezren keresték föl a PIM kiállításait, addig 2004-ben ez a szám 45 ezer volt. S ha ehhez hozzászámítjuk a tavalyi év egyéb rendezvényeken részt vevő 30 ezer látogatóját (irodalmi estek, könyvbemutatók, megemlékezések stb. – a kiállításokon túl csak jó másfél évtizede kerülnek megrendezésre más események is a PIM-ben, azelőtt közművelődésileg sokkal „zárkózottabb” volt az intézmény), elmondhatjuk: majd' háromszorosára nőtt látogatottságunk 40 esztendő alatt. Fentiekén túl pedig némi „meteorológiai” tanulsággal is szolgál e dokumentum: az uborkaszézon ama konsolidáltan forrongó hatvanas években ugyancsak nyárra esett...

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

Bp., V., Károlyi u. 16.

Tel: 187-076

KIMUTATÁS

A Petőfi Irodalmi Múzeum látogatottságának alakulásáról

Sorszám	A tárgyidőszak megjelölése:	A Múzeum összlátogatóinak száma:	Az összlátogatókból a teljes árú belépőjegyek száma:
1.	1962-63 teljes évben	54.125	19.984
2.	1964 január hónapban	2.930	633
3.	1964 február hónapban	2.091	196
4.	1964 március hónapban	2.881	251
5.	1964 április hónapban	2.781	159
6.	1964 május hónapban	1.965	179
7.	1964 június hónapban	526	156
8.	1964 július hónapban	321	109
9.	1964 augusztus hónapban	475	178
10.	1964 szeptember hónapban	1.489	118
11.	1964 október hónapban	4.947	765

Budapest, 1964. november 24.

Bartai Ferenc
gazdasági igazgató

Gépirat, autográf aláírással, pecséttel
Magyar Országos Levéltár XIX-I-4-t-2t.-PIM-69897-1964
(109. doboz)

Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Osztály iratai

Búcsú bezárult kiállításainktól

Salvador Dalí mágikus illusztrációi 1944-1970

Salvador Dalí a XX. század sokoldalú tehetsége volt. Egyaránt jelentősek festményei, illusztrációi, akvarelljei, rajzai. Csodálatos alkotások születtek keze alól akkor is, ha díszleteket tervezett, ha szobrokat készített, vagy színházi rendezőként, illetve filmkészítőként alkotott.

Sokoldalú alkotásaiból kiállításunkon több évtized alatt született könyvillusztrációiból mutattunk be válogatást, közöttük magyar nyelvterületen kevéssé ismert alkotásokat is. Dalí munkája során különleges technikai eljárásokat alkalmazott, művészetében a festészet hagyományait követte, de meghökkentő, szimbolikus, már-már azt gondolnánk, álmok és hallucinációk hatását tükröző művei a XX. század legegységibb művészévé avatták.

Nem csoda tehát, hogy a látogatók elragadtatott hangon köszönték meg a kiállításrendezők munkáját.

A kiállítás létrejöttében közreműködött: E. Csorba Csilla, Lukács Ágota és Nagyvári Ildikó

Látványterv: Bátonyi György

Kivitelezés: Fazekas Gyula és Kemény Gyula

A kiállított illusztrációk a bécsi Maecenas Gyűjtemény tulajdonából származnak.

Látogatói vélemények

Fantasztikus – mondja a mai néző, fantasztikus zseni – és örül neki, aki színjózan, és el is tudja adni az örültségét, és kitarotán képviseli magát 20 éven – 40 éven át. Varga I.

Dalí korunk leghatalmasabb művésze. Dalí a mindenség. Dalí maga a világ. Rác Regina

Salvador Dalí véleményem szerint a világ egyik legtehetségesebb művésze. Nagyon érdekes gondolatok alapján születtek művei. Fantasztikus képzelőerővel megáldott egyéniség volt.

Az utókor nevében is köszönjük!

Hévíz, Bibó István Általános Iskola és Gimnázium X. évfolyam
Dalí egyik kedvenc művészem, ezért különösen örülök, hogy a Műcsarnokkal egy időben itt az illusztrációit lehetett megtekinteni. Egy zseni volt!
Örülök, hogy Dalí új oldalát láttam. Az illusztrációk zsenit sejtetnek. Györből: Nyersné Gabi

Dalí egy géniuszt, s ez a kiállítás még inkább megerősítette ezt a tényt. Remélem, hogy sok ehhez hasonló kiállításnak ad otthont a múzeum! Tóth Zsuzsanna, Szekeres Csilla

Mindig szeretek a Petőfi Múzeumba jönni, ahol színvonalas és hangulatos kiállításoknak lehetek szemtanúja. A Dalí-kiállításról is ezt tudom elmondani. D. M. Melinda

Végtelenül ötletes, egyedi és összetéveszthetetlen! Mi pedig örülünk, hogy ebből egy kicsi nekünk is jut a kiállítás révén. Balázs Emese

Igazi élményt nyújtott a kiállítás, mert életre keltette az illusztrált művek szereplőit. Külön dicséretben szeretnék részesíteni a Négyessy Ferenc által elnevezett Dalí-széket.

Árpád Gimnázium, Tatabánya

Pocsai Dóra, Németh Janka, Schneider Brigitta, Benedek Erika
Páratlan géniusza ríki a grafikákról. Korlátok nélküli képzelőerő, részletgazdagságban megbújó éleslátás, ami par excellence Dalí. Meltóbb önkifejezési eszközt alig találhatott volna, mint a képzőművészetet. Példátlan szellemi hagyaték, örök kincseshányója az utókor. Álmodjunk tovább eme pazar, már-már nyugtalanítóan kreatív, de

mégsem hivalkodó lángelmével! Köszönet a Múzeumnak és a Közreműködőknek, hogy a tárlat létrejöhett! Babos Tünde

Tisztelt, kedves Művészbarátok! Köszönöm a betekintést a művészi nagyság ihleti körébe. Minden jót! M. Eleonóra

Bár minden képzőművész így tudna rajzolni, s ilyen képzelőereje volna. Lukácsy Róbert

Gratulálok! A kiállítás nagyon jó volt! Megkedveltem Salvador Dalí művészetét! Farkas Petra

Összeállította: Kozma Éva

Kis magyar irodalmi herbárium

Fiktív bejegyzések egy valós vendégkönyvből

„Amikor először jöttem hozzám a lányok az ötlettel, nagyon biztatam őket, de azt nem gondoltam, hogy minden aprósággal majd hozzám fognak szaladni. Hiába, első kiállításuk, majd bejárnak.” E. Csorba Csilla

„Nagyon tetszik az ötlet, az sem baj, hogy a feldolgozó munka kicsit késlekedik miatta.” Varga Katalin

„Ennyi zöldséget még soha nem láttam az olvasóteremben! Remélem nem is fogok.” Nagy Csaba

„A növényeket szeretem. A könyveket is. A növényes könyvekből viszont elegendem van!” Novák Béla

„Túl sok a szöveg, túl sok a szöveg, túl sok a szöveg!” Kemény Gyula

„Az én kedvencem a Nagy László-rajz. Meg a Jókaié. Meg a Weöresé. (Ja, az kimaradt.)” Gaál Réka

„Nagyon örülök a fantasztikus lehetőségnek, hogy végre kedvemre laminálhattam!” Kérdő Ágnes

„Nagyon jó, de akkor most hova lehet, és hova nem lehet parkolni? És hol vannak a muskátlik?” GMP Security

„Remeknek találok az ötletet; pontosan ilyen kiállítások hiányoznak Magyarországon! A szövegek között X-ből és Y-ből kicsit sok van; Z pedig nagyon hiányzik.” Géczy János

„Mindent beültettem, elástam, megöntöztem, megmetszettem. Most kezdek elölről.” Menlauer Istvánné, Zsuzsa

„Örülök a sok növénynek, ahogy nőnek, virágznak. A legjobb, hogy végre padok lesznek az udvaron!” Parragi Márta

„Én vagyok az első áldozat: napszúrást kaptam.” A pálma

„Nekünk nagyon tetszett; köszönjük, hogy megcsinálhattuk!” Szilágyi Judit, Vajda Ágnes

Összeállította: Szilágyi Judit

[A fiktív olv.-szerk. megjegyz.] a bejegyzőkről, megszólalásuk sorrendjében:

Főigazgató-helyettes

Kézirattár-vezető

Könyvtár-vezető

Könyvtári gyűjteménykezelő

Látványtervező

Kiadványtervező

Restaurátor

Zöld őrangyal

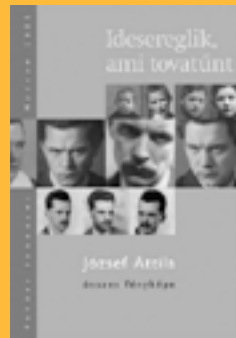
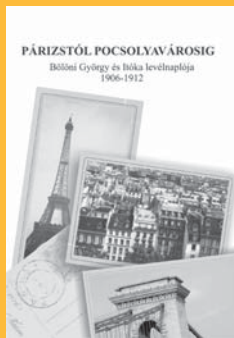
A kiállítás megnyitója

Kertész

Padtárs

A pálma (A „pálma”)

Rendezők



A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM LEGÚJABB KIADVÁNYAI:

Párizstól Pocsolyavárosig. Bőllői György és Itóka levélnaplója 1906-1912; szerk. Nagy Csaba, PIM, 2005

„És ámulok, hogy elmulok”. József Attila-iratok; szerk. Varga Katalin, PIM, 2005

Idesereglik, ami tovatűnt. József Attila összes fényképe; szerk. Kovács Ida, PIM, 2005

Salvador Dalí mágikus illusztrációi 1944-1969; írta: E. Csorba Csilla–Maier-Preusker, Wolfgang, PIM, 2005

Szentmártoni Szabó Géza: Áldott szép Julia. Kiállítás Balassi Bálint születésének ötfélszázadik évfordulóján; szerk. Thuróczy Gergely, PIM, 2005

Kultusz, mű, identitás. Kultusz történeti tanulmányok 4.; szerk. Kalla Zsuzsa–Takáts József–Tverdota György, PIM, 2005

Déry Tibor: A Halál takarítónője a színpadon; sajtó alá rendezte Botka Ferenc, PIM, 2004

„Egy ember, akit még eddig nem ismertünk”. A Petőfi Irodalmi Múzeum Jókai-gyűjteményének katalógusa. Kéziratai. Az író képzőművészeti alkotásai. Ábrázolások az íróról; szerk. E. Csorba Csilla, PIM, 2004

„...or not to be”. Molnár Ferenc levelei Darvas Lilihez; szerk. Varga Katalin, PIM–Argumentum Kiadó, 2004

Rejtély és ráció. Nemes Nagy Ágnes verskéziratjai és rajzai; vál. és szerk. Kemény Aranka, PIM, 2004

Vezér Erzsébet: Megőrzött öreg hangok. Válogatott interjúk; PIM, 2004

Ratzky Rita: Vénusnak szép játéka. Erotika a magyar irodalomban; katalógus; szerk. Thuróczy Gergely, PIM, 2004

Petrányi Ilona: „A költészet magasztos templom”.

Kiss József-emlékkiállítás; katalógus; PIM, 2003

Mészáros Tibor: Márai Sándor bibliográfia; Helikon–PIM, 2003

Ratzky Rita–Thuróczy Gergely: „Költő hazudj, de rajt’ ne fogjanak”. Arany János-emlékkiállítás; katalógus; PIM, 2003

Mérlegen egy életmű. Déry Tibor halálának 25. évfordulóján rendezett tudományos konferencia előadásai; szerk. Botka Ferenc, PIM, 2003

Déry Tibor: Barátságos pesszimizmussal; sajtó alá rendezte Botka Ferenc, PIM, 2003

Déry Tibor: Sorsfordító évek X-ben; sajtó alá rendezte Botka Ferenc, PIM, 2002

Déry Tibor: Szép elmélet fonákja; sajtó alá rendezte Botka Ferenc, PIM, 2002

Tasi József: Szilánkok. Válogatott cikkek, tanulmányok; PIM, 2002

Idegen nyelvű kiadványok:

Once I lived, I, Sándor Márai. Patterns from a globetrotting Hungarian’s life; írta és a kiállítást rendezte Mészáros Tibor, fordította Thomas Escrib, Londoni Magyar Kulturális Intézet, 2004

A guide to the Museum of Literature Petőfi; szerk. Cséve Anna–E. Csorba Csilla–Ratzky Rita, PIM, 2004

Literaturmuseum Petőfi. Ein kurzer Überblick; szerk. Cséve Anna–E. Csorba Csilla–Ratzky Rita, PIM, 2004

Elektronikus adathordozók:

Kertész Imre: Hangoskönyv – Részletek Kertész Imre műveiből, a szerző előadásában; 2 db audió-CD, szerk. Kelevéz Ágnes–Hafner Zoltán, hangmérnök Tausz Mihály; Magvető–PIM, 2004

Esterházy Péter: Egy nő. Fölolvassa Esterházy Péter; 3 db audió-CD, rendezte Magos György, szerk. Kelevéz Ágnes, hangmérnök Tausz Mihály; Magvető–PIM, 2004

Balassi – A költő élete és versei. „Az jó hírért, névért...” – A Balassi Bálint születésének 450. évfordulója alkalmából készült vándorkiállítás interaktív katalógusa; CD-ROM, szerk. E. Csorba Csilla–Várkonyi Gábor, tervezte Virágvölgyi András; PIM, 2004

Teretmet és megőrzött világok – Filmetűd a Petőfi Irodalmi Múzeum alapításának ötvenedik évfordulójára; VHS, DVD, forgatókönyv Maróti István, operatőr-rendező Kovács Béla; PIM, 2004

Kölessey Ferenc: Hymnus – Vörösmarty Mihály: Szózat. Két magyar vers tizenhét nyelven; audió-CD, angol-magyar nyelvű kísérőfüzet, szerk. Horváth László–Maróti István, hangtechnika Tausz Mihály; PIM, 2004

Aranyhangok I. – Válogatás a Petőfi Irodalmi Múzeum Hangtárának gyűjteményéből; audió-CD, kísérőfüzet, szerk. Kelevéz Ágnes, hangrestaurálás Bolla György, megjelent a PIM ünnepélyes milleniumi megnyitójára (2000. nov. 30.); PIM, 2000

„Csak idegenben érti meg az ember...” – Hangdokumentumok Márai Sándor életéből; audió-CD, szerk. Maróti István–Mészáros Tibor, hangrestaurálás Bolla György, megjelent Márai Sándor születésének századik évfordulója alkalmából; Petőfi Irodalmi Múzeum és Kortárs Irodalmi Központ Hangtár, 2000

Képeslapok:

Magyar írók, költők portréi

Móricz Zsigmond-fotók

Irodalmi relikviák

Kis magyar irodalmi herbárium (képeslapgyűjtemény, 13+1 rajz- és kézirat-reprodukció)

KIÁLLÍTÁSOK:

„Tanuljátok meg, mi a költő...”

Állandó Petőfi Sándor-kiállítás

Napfény és holdfény

Jókai világai

(2005. december 31-ig)

„Idesereglik, ami tovatűnt”

József Attila összes fényképe

(2005. november 1-jéig)

„A vidám természetű poéta”

Kiállítás Csokonai Vitéz Mihály halálának 200. évfordulója tiszteletére

(2005. október 15-ig)

50 év – 50 fotó

a múzeum fényképészeinek szemével

(2005. szeptember 15-ig)

Életem regénye

Móricz Zsigmond-életműtárlat az író születésének 125. évfordulóján

(2005. október 15-ig)

„Ahogy lehet”

Reményik Sándor-emlékkiállítás

(2005. október 15-ig)

„Undok szép világ”

Kiállítás Reviczky Gyula születésének 150. évfordulója tiszteletére

(2005. december 31-ig)

A mi Andersenünk

Emlékkiállítás születésének 200. évfordulójára

(2005. szeptember 30-ig)

Shakespeare: Szentivánéji álom

Würtz Ádám rézkarcai

(2005. szeptember 15-ig)

Kis magyar irodalmi herbárium

Növényközpontú kiállítás a Károlyi-palota kertjében

(2005 tavaszától őszeig)

Ady-oltár

Melocco Miklós szoborkompozíciója, 1977